

Furs de 1370-71

VERSIÓ DE TREBALL a dia 27-6-2016
i per tant **susceptible de modificacions**, de la transcripció
dels Furs promulgats a les Corts de dits anys

Aquest document forma part del projecte general:

FURS DE VALÈNCIA (1238-1645)
Transcripció, traducció i estudi de tots els furs promulgats
per les Corts Valencianes al llarg de l'època foral

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE TRANSPARÈNCIA, RESPONSABILITAT SOCIAL,
PARTICIPACIÓ I COOPERACIÓ
(Direcció General de Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern)

UNIVERSITAT JAUME I
FACULTAT DE CIÈNCIES JURÍDIQUES I ECONÒMIQUES
(Àrea d'Història del Dret)

VALÈNCIA - CASTELLÓ

2016

FURS DE 1370

CAPÍTOLS DE TOTS LOS TRES BRAÇOS

Que les penyores e execucions faedores per la Governació sien fetes per un saig o dos, e dels salaris que aquells deuen haver

[1923]

[1] Primerament, Senyor, com lo portantveus de governador en lo regne de València mana fer penyores en lo loch de alcun prelat o clergue, rich hom, cavaller o hom de ciutats e viles, trameta un verguer de la sua cort ab dos saigs, los quals prenen de salari tots dies XI sous, e a vegades hi trameta loctinent general seu qui pren de salari tots dies trenta sous e quatre saigs o pus qui iran ab aquell cascun tres sous.

E açò, Senyor, redunde e torn en gran desfayçó dels dits lochs e de lurs senyors, com munten a vegades aytant e pus les messions com lo deute.

Perquè plàcia a vós, Senyor, proveir pertpètualment que d'ací avant vagen a fer semblants penyores un saig o dos solament, segons era acostumat en temps passat car, si per squivar resistència se fa, axí be poria ésser feyta resistència a tres, quatre, o cinch, o deu persones, com a dues, e tostemps deja ésser presumit de paciència tro lo contrari se mostre.

Plau al senyor Rey que les primeres execucions sien fetes per un saig o per dos solament, e si donchs la cosa no era tal que més n'i hagués mester, los quals prenguen salari acostumat, e lo qual se dava en semblants afers huy ha deu anys.

Emperò si als dits saigs era feta resistència, lo portantveus de governador puxa créxer lo nombre dels executadors segons que vejares li serà, e per ço com referir-ho al temps de deu anys seria cosa incerta dels salaris e aquells foren specificats e declarats en les corts de Monçó.

Plau al senyor Rey que la ordinació feta en les dites corts de Monçó sia observada sobre los salaris damunt dits.

G. de Palou.

Com se deja procehir contra aquells qui cometen crim de plagi

[1924]

[2] Item, Senyor, com en los enantaments e processses que-s fan contra aquells qui són encolpats de crim de collera cesse ésser observada forma de fur, o raó introduïda contra aquells qui són encolpats de alguns crims, com de continent que denunciació o clam és posat contra aquells qui són accusats o incolpats sens presumpcions o proves alcunes, de feyt posen aquells qui són accusats o incolpats a turments, sens encara que no oen aquells en ses defensions ne donen translat dels enantaments o processses que són

fets contra aquells, jassia que·ls demanen com encara a heretges sie donat, la qual cosa és expressament contra disposició de fur e raó, com defensió sia de dret natural e no puxa ne deja ésser tolda ne vedada.

Per ço, Senyor, suppliquen que sia mercè vostra manar e ordenar perpètuament que als incolpats dels dits crims sia servada la forma dels enantaments que·s acostumen servat en altres incolpats de altres crims, e que sia manat que a aquells inculpats dels dits crims sia donat traslat dels dits processos e enantaments, e sien oïts sobre ses defensions.

Lo senyor Rey mana al Governador que do als incolpats deu dies a posar lurs defensions e traslat del procés que·s farà e encara altres dilacions, les quals sien vistes ésser necessàries segons la qualitat del fet.

G. de Palou.

Que alcuna cosa no sia donada a·l assessor del governador per promulgar sentències e que dins cert temps acorde la sentència o interlocutoria

[1925]

[3] Item, com lo assessor del portantveus de governador o subrogats de aquell sien tenguts donar e acordar les sentències dels pleyts qui·s menen en la cort de la Governació francament e sens salari, que plàcia a vós, Senyor, proveir e vedar sots certa pena que salari alcú no·s do per la dita raó, mas que·l dit assessor dins cert temps haja acordar la sentència axí interlocutòria com diffinitiva. E açò sots certa pena, per ço que les gents no·s hajen a reembre a ells per speegar de acordar la dita sentència.

Lo senyor Rey mana al Governador que de feyt faça servir la provisió e capítol qui comença: «Preterea si commissio, et cetera», fet en les Corts per ell celebrades en la ciutat de València, en la Seu, lo dia que·s comptava dimarts pridie kalendas januarii anno Domini M. CCC. XL. Secundo, e dels contrafaents haja les penes en la dita provisió contingudes.

G. de Palou.

Que no puxa ésser donada licència als moros de exir fora lo regne

[1926]

[4] Item, Senyor, com les persones ecclesiàstiques, richs hòmens, cavallers e persones generoses e altres de ciutats e viles reals, havents vassalls moros, reeben gran dampnatge per la licència e atorgament per vós, Senyor, donada als moros e mores que puxen exir del Regne pagant a vós lo quint de ço que trauran, per la qual licència, Senyor, gran part dels dits moros se ixen del dit Regne e buyden la terra, e huy en dia la hagueren buydada si no fos la provisió que·l senyor Duch hi feu, la qual és ha poch temps.

Perquè plàcia a vós, Senyor, fer provisió perpetual que jamés per vós, Senyor, ne per vostre primogènit, ne per alcun dels vostres oficials, ni per lo vostre Batle general, ne per alcun altre qualsevol comissari la dita licència no puxa ésser atorgada ne donada, com açò, Senyor, sia gran profit vostre e de tot lo regne de València, e açò per tal com

la terra, Senyor, s'és despoblada per ocasió de mortaldats grans e guerres. E com als dessúsdits, covinga a vós fer e donar grans dons en les vostres necessitats, e si los dits moros ixen de la terra vós, Senyor, no porets haver del dit braç o braces servi alcú, car si los dits moros se'n van los dits prelats, cavallers, persones generoses e hòmens de ciutats e viles no hauran ne poran haver de què viuen, ne puxen servir a vós, Senyor, en vostres necessitats.

Plau al senyor Rey que no puguen ésser dades les dites licències d'aquests deu anys, del present dia avant comptadors.

G. de Palou.

Que la sal de Burriana sia venuda als vehins a raó de quatre sous, e als stranys a raó de sis sous lo cafiç

[1927]

[5] Item, Senyor, com segons fur la sal haja e deje ésser venuda als usants de aquella a raó de sis sous lo cafiç, e en special sal de la gabella de la vil·la de Burriana, emperò contra forma del dit fur e usança antiga, per alcun temps sia stada venuda la dita sal a major for, per la qual cosa són perjudicats e dampnificats los usants de la dita sal.

Per tal, suppliquen a vós, Senyor, los dits braços ecclesiàstich e militar, e de les ciutats, viles o lochs reals, que reduhin lo dit greuge a stament de justícia, manets perpètualment que la dita sal sia dolament venuda al dit for de sis souys, e als habitants en la dita vila e terme de Burriana a quatre sous lo cafiç, segons era acostumat e no pus.

E en cas, Senyor, que açò fos per los venents la dita sal o per altres contrastat, o que no·s volgués per la dita forma observar que per vós, Senyor, sia donada e atorgada licència als usants de la dita sal, que per mar o per terra puxen portar o fer venir, e comprar sal de altres parts sens pena alcuna, faent fer restitució per los gabellots o administradors de la dita sal, de ço que han reebut més que no devien, segons forma de la dita costuma e del dit fur.

Lo senyor Rey scriurà als gabellots e arrendadors de la sal que dejen observar la provisió del fur sobre açò feta, ab adjecció de penes, e serà manat al Governador que als contrafaents les dites penes exegesca.

G. de Palou.

Que alcú no puxa ésser detengut en la alguatzeria sinó en la presó comuna

[1928]

[6] Item, Senyor, com per privilegis e provisions reals sia proveït e ordenat que tota persona que per la senyoria serà presa en la ciutat de València, o en qualsevol altra ciutat, vila o loch real del dit Regne, deje ésser mesa e star presa en la presó comuna d'aquella ciutat, vila o loch on serà presa, posat encara que la dita persona sia presa per part de·l alguatzir de la cort vostra, Senyor, o del senyor Duch; e lo dit alguatzir ja sia a costum e vulla servir los dits reals privilegis e provisions, encara per ço que puxa haver salari d'aquells que ell met en la sua presó, ço és tretze sous quatre diners, met moltes e diverses vegades diverses persones en la dita presó, en perjudici evident de aquells e

lesió dels dits privilegis e provissions reals, jatsia les dites persones haja a remetre e trametre encontinent a la presó comuna, com en les dites ciutats, viles elochs reals, sia acostumat solament pagar per cascuna persona presa dotze diners, e per star presa dos diners per cascadun dia de carcel·latge.

Per ço lod dits braços suppliquen a vós, Senyor, què-us plàcia per mercè proveir, ordenar e manar perpètualment que los dits privilegis e costumes ad unguem sien observats per lo ditvostre alguatzir, e encara per lo alguatzir del Duch; e si alcuna persona d'ací avant per qualssevol dels dits alguatzirs serà presa, en continent a aquella dejen e hajen a trametre e metre en la presó comuna d'aquella ciutat, vila o loch on serà presa, de la qual persona no gos pendre alcun salari.

Lo senyor Rey mana que los Furs e Privilegis sobre açò ça enrere fets, sien inviolablement observats.

G. de Palou.

Que alguns pleyts no sien treyts fora la ciutat, vila o loch, on habitarà o haurà son domicili aquell qui serà convengut

[1929]

[7] Item, Senyor, suppliquen los dits braços que sia proveït e ordenat per fur general e perpetual que alcun habitant en lo regne de València, de qualsevol ley, condició o manera sia, per alcun pleyt o feyt, ne per qualsevol qüestió real, personal, o mixte, principal o de primera o segons apel·lacions en fet de singulars, no sia ni puxa ésser convengut ne treyt a for o juhí alcun fora la ciutat, vila, o loch, on habitarà o tenrà son domicili.

Lo senyor Rey no·s tolria son poder, mas de present mana a son canceller o al regent la Cancelleria, que ell deja remetre totes causes de les segones apel·lacions en regne de València, si donchs per causes justes e necessàries no li era vist lo contrari ésser faedor, atesa la qualitat del fet.

G. de Palou.

Que·ls justícies no sien tenguts retre compte sinó en València, e que no sien tenguts pagar lo tapit

[1930]

[8] Item, Senyor, com per fur de València qui comença: «La cort», posat sots rúbrica «Del Batle e de la cort», los justícies de les ciutats, viles, e lochs reals, en la fí de·l any de les sues administracions sien tenguts retre compte al batle de les dites ciutats, viles, e lochs reals, e no a alcuna altra persona.

E parlan ab humil reverència de la costra altea, vós, Senyor, en perjudici del dit fur, trametats lo vostre Racional per les dites ciutats, viles, e lochs reals, lo qual de feyt força ab manaments penals o per aquella manera que ben vist li és los dits justícies, de retre e donar lo compte de les dites administracions, e ço que pus greu és, força aquells de retre lo dit compte fora les dites ciutats, viles, e lochs on habiten o hauran

administrat, encara en la fí del dit compte los força de pagar per cascun de aquells LX sous per tapit, en gran dampnatge dels dits justícies e perjudici del dit fur.

Per ço, Senyor, los dits braços suppliquen que sia vostra mercè, reduint lo dit greuge a justícia, manar e proveir perpètualment que lo dit fur segons la sua continència e tenor, sia ad unguem servat. E si lo contrari per vós, Senyor, o per vostre Racional serà fet, ab manaments penals o per altra forma, ipso facto et iure sia e romangua tot cas nul·le, írrit e và, e sens efficàcia alcuna.

Plau al senyor Rey que·ls furs e privilegis sobre açò sien observats.

G. de Palou.

De les resistències dels verguers, porters, saigs e altres oficials

[1931]

[9] Item, Senyor, com a vegades los verguers o missatgés de la cort del portantveus de governador o saigs de les corts de les dites ciutats viles e lochs del dit Regne, facen relació a la cort que a ells és stada feta resistència o penyora toltà, o penyores que fetes hauran; e sia dubte que les persones que faïen resistència a tolien penyora o penyores eren encorregudes en pena certa pecuniària, o arbitrària, ço és, en pena de sexanta sous; per tal, Senyor, suppliquen los dits tres braços què·us plàcia per mercè, declaran e removen lo dit dubte, proveir perpètualment que solament per raó de la dita o altra resistència, o per tolre penyora a qualsevol dels dits verguers o saigs, o altres qualssevol oficials, sia imposada per pena de sexanta sous, e no pus, per cascuna vegada que resistència serà feta per alcuna persona o penyora o penyores seran toltes.

Plau al senyor Rey que sien servats los furs e privilegis parlants de la dita raó en los cases contenguts en aquells.

G. de Palou.

Dels deutes, depòsits, comandes, lexes de testament e de altres coses en les quals allongament o sobrecehiment algú no han loch

[1932]

[10] Item, Senyor, com per furs sia ordenat que deute de depòsit o comanda, o de lexa feta en testament o en altra qualsevol derrera voluntat, o de sponsalici, o d exovar, o de compra, o de deute pledejat o jutjat, o del qual sia pleyt pendent, o de que alcú sia condampnat a pena de quart o de censals, o de violoris, e altres cases, en furs, privilegis, ordinacions, e provisions, compreses per vós, Senyor, o per altres qualssevol, no puxa ésser al·longat.

E com en los sobredits cases e deutes vós, Senyor, façats e atorguets sobrecehiment, pretenent que sobrecehiment no és allongament; per çò, Senyor, suppliquen los dits braços per vós ésser proveït e ordenat perpètualment que los dits deutes no puxen ésser sobrecehits per vós, Senyor, ne per altra qualsevol persona, ans si sobrecehiment alcú serà impetrat, aquell no sia servat per alcun jutge ordinari, delegat o subdelegat, e que romanga ipso facto et iure nunc pro tunc nul·le, cas, írrit, e và.

Plau al senyor Rey que en aquell cas on no-s pugua atorgar allongament, no puxa ésser atorgat sobrecehiment, axí que lo dit senyor, en los dits cases, per via indirecta, tol·lent juridicció o poder als jutges qui allò han a exhigir, no puxa empatxar ço que és atorgat per fur.

G. de Palou.

Que·l portantveus de governador no perturbe lo mustaçaff en son offici

[1933]

[11] Item, Senyor, com cascun mustaçaff de les ciutats, viles e lochs del regne de València haja acostumat les qüestions que pertanyen a conexença e determinació del seu offici, oir, cullir, deffinir e termenar sens scrits, sens pleyts, segons les Costumes de la ciutat de València, e solament de nua paraula, ab acord emperò de jurats e de mustaçaffs de temps passats, e de prohòmens, e de maestros de obres de vila, e de altres sperts e avisats en les dites e semblants qüestions.

E com lo portantveus de governador a vegades, a instància de part, a vegades proprio motu, se entrameta de perturbar lo dit mustaçaff en lo regiment d'aquell; per ço Senyor, suppliquen los dits braces que sia mercè vostra proveir perpètualment e manar al dit portantveus de governador que d'ací avant proprio motu ne a instància de part, ne en altra manera no perturbe lo offici o regiment del dit mustaçaff sots certa pena.

E si de feyt ho farà, que lo dit mustaçaff sens encurriment de alcuna pena no sia tengut de obeir en lo dit cas al dit portantveus de governador, majorment com lo dit mustaçaff, una e moltes vegades, haja costum e acostume de pronunciar en les dites qüestions e de regonéxer si greuge alcú li serà al·legat per qualsevol de les dites parts.

Plau al senyor Rey que sia manat sots certa pena al Governador, que no perturbe lo mustaçaff en son offici, ne·s entrameta d'aquell, e si ho fahia que caÿa en la dita pena.

E encara manarà lo dit Senyor, que les provisions fetes sobre no empatxar o perturbar lo dit mustaçaff sien servades.

G. de Palou.

Que no sien fetes comissions a juristes stranys per lo senyor Rey o son canceller

[1934]

[12] Item, Senyor, com per fur de València sia stat ordenat que les comissions les quals farets dejats e siats tengut vós, Senyor, fer als habitants en los lochs on seran los pleyts, si allí seran atrobats idòneus e sufficients, e que comissió alcuna no farets a juristes ne a altres persones stranyes habitants o havents domicili fora lo regne de València, dementre que covinents e sufficients ne trobets en lo dit regne; e jassia que a vós, Senyor, e al vostre canceller, e en la vostra audiència o cancelleria lo dit fur sia stat mostrat e al·legat, emperò Senyor alguns juristes e jutges de la vostra cort, volents interpretar lo dit fur per lur propri profit e indempnitat de la cosa pública, salva tota vegada la excel·lència de vós, Senyor, e pau lur, dien que a ells se poden comanar los

pleyts e qüestions per via de cullir e de fer relacions de aquells en la dita audiència o cancelleria.

Per tal, Senyor, supliquen los dits braces que·s plàcia per mercè proveir e manar perpètualment que lo dit fur a la letra sens tota altra interpretació sia servat, ço és que per via de relació o en altra qualsevol manera comissions algunes no puxen ne dejen ésser feytes per vós, Senyor, ne per lo canceller o vicescanner vostre, ne per la audiència o cancelleria vostra, de qualsevol pleyts o qüestions principals, o de apel·lacions que sien o speren ésser en les ciutats, viles o lochs del dit regne.

Plau al senyor Rey que·l fur sia servat e totes altres provisions sobre açò fetes.
G. de Palou.

Que notari strany no sia admès en scrivà en alcuna causa del dit regne

[1935]

[13] Item, Senyor, com per fur de València sia stat ordenat que notari strany qui no sia de la ciutat o del regne alcun pleyt principal o de les primeres apel·lacions, o encara, Senyor, de les segones si se'n conexerà dins lo regne, no sia admès en ésser scrivà, per ço que los judicials romanguen ostemps dins la ciutat o en lo regne.

E si contra serà feyt, que tot l'enantament sia nul·le e lo jutge sia encorregut per cascuna vegada que contrafarà en pena de cent morabatins d'or, segons que en lo dit fue és largament contengut.

E com, Senyor, alguns notaris e scrivans de la vostra cort, depuys que vós, Senyor, sots en la ciutat de València, hajen fets diverses enantaments contra prohibició del dit fur, per tal, Senyor, supliquen los dits braces què·us plàcia per mercè proveir e manar perpètualment que·l dit fur sia a la letra servat, imposan certa pena al notari o scrivà qui farà alcun enantament, procehiment o scriptura, contra prohibició del dit fur.

Plau al senyor Rey que·l fur sia observat.
G. de Palou.

Que los juheus no stigen ne habiten fora la clausura de la juheria antiga

[1936]

[14] Item, senyor, com los juheus de la ciutat de València, fora les limitacions o clausura de la juheria, hajen comprats e compren e loguen alberchs on solien christians habitar, e açò sia als christians ocasió de peccar e de mal exemple. Per tal, los dits tres braços supliquen a vós, senyor, que us plàcia per mercè provehir e ordenar perpetualment que los dits juheus no habiten ne puxen star fora la dita limitació o clausura. E aquells qui de present hi habiten hajen a tornar dins les dites limitacions o clausures, sots certes penes per vós, senyor, en açò imposadores.

Lo senyor rey mana al batle general que a ull veja los alberchs dels juheus qui són fora lo call, e que y provehesca en tal manera que tot scàndel e tot peccat per la dita rahó ces.

G. de Palou. [E.26.1]

Remissions de penes devallants de crims o de osts fallides

[1937]

[15] Item, senyor, que tots e qualsevol crims, delictes, malefics e excesses fets e perpetrats en qualsevol manera, e totes resistències fetes contra la senyoria, e encara totes e qualsevol penes civils e criminals e quarts, comeses per qualsevol universitat o singular persona de qualsevol dels dits tres braços, o de singular de aquells, axí per rahó de hosts fallides o de manaments de vós, senyor, o del senyor duch, o de qualsevol oficials o jutges ordinaris o delegats de vós, senyor, o del senyor duch, o per qualsevol altra persona fets per altra qualsevol causa, manera o rahó, sien perdonats e perdonades, remeses e relaxades; encara posat que lo criminós no sia o fos denunciat e accusat del crim e delictes ne sentència, sia o fos stada donada contra aquell, e posat encara que·n sia pleyt pendent, o que per vós, senyor, o per lo dit senyor duch, sia stada feta consignació o paga de les dites penes o de alguna de aquelles, o de partida de aquelles. Exceptats tant solament traïdors, sodomites, fabricadors de falses monedes, trencadors de camins, o si havien comés crim de lesa magestat.

Plau al senyor rey de totes penes no devallants de crims, e encara remet totes penes comeses per rahó de hosts fallides.

G. de Palou. [E.7.6]

Dels censals deguts a alguns de la vila de Murvedre en la guerra

[1938]

[16] Item, Senyor, com après que la vila de Murvedre, la qual fon per lo rey de Castella ocupada fon cobrada, hajats a alguns novells pobladors vassalls vostres donades algunes possessions, alberchs, e béns seents en la dita vila e terme de aquella, construïts o assetjats, los quals alberchs e béns seent havets donat en aquesta manera, ço és aquells e aquelles que fahien cens ab loïsm e fadigua ab càrregua del dit cens, e aquell e aquells que fahien cens loïsm e fadiga franchs del dit cens, jassia aquells e aquelles fossen e sien emphiteoticals e facen cert cens o tribut a alguns vostres servidors, axí de València com de Murvedre, e altres a altres persones qui per ocasió de la guerra eren stats preses e venguts en senyoria del rey de Castella; e après, Senyor, eren venguts a vostra mercè axí de la dita vila de Murvedre com de altres.

E per fur per vós feyt en les Corts per vós, Senyor, celebrades en Cullera, e per cartes per vós a aquells atorgades són stats remeses e perdonats ab tots lurs béns, los quals per vós los eren stats salvats ans de les dites donacions.

E en après, Senyor, no contrastant que segons fur aquells qui havien e han en e sobre los dits alberchs possessions e béns seents en la forma damunt dita la directa senyoria no puxen ni dejen perdre lur dret; emperò vós, Senyor, a requesta dels dits novells pobladors, no donant a vós entendre lo feyt de la veritat ab cartes vostres, contra Furs e Privilegis, salvant la vostra excel·lència, havets manat sots certes e grans penes e ab forts grans constrenyiments a tots universes e sengles oficials, que de la execució o paga faedora del dit cens, ne de alguna qüestió que fos per raó de cens de les possessions per vós donades, no s'entrametessen ni coneguessen, e hajats encara fetes e

atorgades algunes cartes de sobrecehiments per absència dels procuradors dels dits pobladors, les quals coses redunden en gran dan e perjudici de tots los dits tres braces e trencament de Furs e Privilegis, com per les dites cartes e altres moltes per vós, Senyor, sobre la dita raó en contrastar los dits censos feyts, los senyors de la directa senyoria de les possessions e béns seents perden tot lur dret, enaxí que justícia alguna del dit cens haver no han pogut, ans aquell los és degut del temps que·l rey de Castella pres Murvedre ençà.

Per tal, Senyor, los dits tres braces: ecclesiástich, e militar, e de les ciutats e viles del dit regne de València, supliquen a vós, Senyor, què-us plàcia per vostra mercè revocar lo dit greuge e manar e proveir perpètuament que haüdes per revocades totes e qualssevol cartes e provisions per vós tocants los dits censals, fetes en qualsevol manera e per qualssevol paraules, axí com a fetes contra Furs e havents aquelles per nul·les, casses e vanes, que a cascun havent la directa senyoria de les coses per vós, Senyor, als dits pobladors donades, sia salvat e donat tot son dret, axí del temps passat com de·l sdevenidor, exceptat que los senyors de la directa senyoria no·s puxen pendre la útil senyoria en comís per raó del temps passat, ne per raó del crim ja comès, e que d'ací avant semblants o altres donacions en perjudici de la directa senyoria de alguna persona, no puxen ni dejen ésser feytes; e en cas que de feyt se fecen, que aquelles no hagen alguna efficàcia ne valor, ans aquelles e totes aquelles que ja feytes són romanguen írrites, casses e nul·les, ipso iure et facto, manant al portantveus de governador de regne de València e a tots altres qualssevol jutges e oficials presents e esdevenidors, sots pena de M morabatins d'or dels béns lurs applicadors la meytat als vostres cofres, e l'altra meytat a la part acusant, aquells que les dites coses fermes hagen segons que per los dits tres braces és supplicat per cascuna vegada que contrafaran cometedora.

Plau al senyor Rey que la Sgléya, ni la almoyna, ni aquells qui no són stats culpables en res, no perden lo dret que han per alienació feyta per lo senyor Rey. E si alguns n'és stat fet tort, demanen-ho e lo senyor Rey los hi ha justícia. E en allò que demanen plau al senyor Rey que sien revocats los sobrecehiments, e que sia manat als jutges que enanten en los dits fets, no contrastants los dits sobrecehiments.

G. de Palou.

Que reals ne barceloneses menuts ni grossos no puxen ésser fusos

[1939]

[17] Item, Senyor, com en gran dan e perjudici de la cosa pública del dit vostre regne de València, e dels habitants en aquell, en lesió e derogació de privilegis e provisions reals feyts e atorgats, vós, Senyor, salvant vostra excel·lència, façats fer e batre en la dita ciutat de València moneda d'or e d'argent, e d'altra ley e de menys valor, e açò que pijor és, per via de billó façats fondre de la moneda menuda corrible en la dita ciutat e en tot lo regne, contra forma e prohibició dels dits privilegis e provisions reals, en gran disminució e destrucció de la dita moneda menuda corrible.

Per tal, los dits braces supliquen a vós, Senyor, què-us plàcia per mercè cessar e fer cessar de les dites coses, e proveir perpètuament que d'aquí avant aytals o semblants coses no sien ne puxen ésser feytes per vós, senyor, ne per successors vostres, ne per altra persona en loch vostre o lur.

Plau al senyor Rey que moneda real de València ni barceloneses menuts ni grosses, no puxen ésser fuses per manament seu ni encara per moneders ni per argenters ni per altre algú. E si és contrafet, lo senyor rey ab crida pública ordenarà que sien punits los contrafaents en persones e en béns. E noresmenys, si lo senyor rey farà moneda d'or o d'argent o altra, aquella no fara pendre per força sinó segons que cascú la volrà pendre.

G. de Palou.

Que argent ne coure no sia tret de la terra del senyor Rey

[1940]

[18] Item, Senyor, com per vós ab certes crides sia stat ordenat e inhibit que algun argent o coure no sia tret per alcuna persona fora del vostre realme e senyoria, sots certa pena, la qual cosa és contra libertat dels vostres sotsmeses, e no contrastant la dita inhibició e ordenació per vós, Senyor, feta, se sia seguit e-s seguesca que alcunes persones ab permissió o licència vostra o de vostres officials, de gràcia special e per reempçó o dació d'alcuna quantitat de moneda que donen e han a donar a vós, Senyor, o als dits officials vostres, trahent lo dit argent o coure de la dita vostra terra e senyoria per lur propri profit, la qual cosa redunde en gran perjudici e dan de la vostra cosa pública e dels singulars de aquella.

Per ço supliquen que sia vostra mercè proveir, ordenar e manar que licència o gràcia alguna no puxa ésser feta a neguna persona per alcuna manera de servi o do o altra reempçó o satisfacció de traure lo dit argent o coure de la dita vostra terra e senyoria, durant la dita inhibició, ans en cas que de feyt alcuna gràcia, permissió o licència ne sia atorgada, aquella no contrastant lo extrahent e faent traure lo dit argent o coure, sia encorregut en pena de cent morabatins d'or. E ultra açò lo dit argent e coure sia confiscat, pagadors e applicadors en la meytat a vós, Senyor, e en l'altra meytat a obs e profit del General del dit regne, axí que remissió o gràcia alcuna de la dita confiscació no puxa ésser feta.

Lo senyor Rey diu que depuys que per la cort li-n fon supplicat, no-n ha dada licència a negun, ans li sap mal si negun n'a tret, e punirà aquells que sabrà que tret n'ajen. E la dita licència d'aquí avant no entèn a dar, però no-s toldria son poder ne a açò se restrenyeria.

G. de Palou.

Remissio piorum legatorum domino regi pertinentium

[1941]

[19] Item, com a vós, senyor, sia stada feta donació de les tres parts de les leixes pies insertes per lo reverent bisbe de València, per tot lo seu bisbat, e per rahó de la dita donació vós, senyor, per comissaris vostres e del dit reverent bisbe hajats levades, cullides e exigides les dites leixes pies, quasi en tot o en la major partida de aquelles, en manera que poch resta a cullir e a exigir de aquelles; per la qual cosa s'és seguit gran dan a les gents del dit bisbat, qui per moltes maneres e càrrechs importables de altres

affans són smeses e malmenats; per ço, senyor, los dits braços suppliquen que per mercè vostra los dejats remetre e relaxar tot ço que resta cullir e demanar de les dites lexes, en tant quant toca les dites tres parts del dret vostre, per la dita donació graciosament, en manera que a les dites gents d'ací avant no puga ésser feta jamás alguna demanda, qüestió, execució o contrast.

Plau al senyor rey, ab què ells paguen les assignacions que hi són fetes per l'argent de la Seu e de les parròquies de la ciutat de València, e les cent lliures de micer Ramon Tolsà.

G. de Palou. [E.27.1]

Que no sia pagat de sentències en les quals lo condampnat hac provable causa

[1942]

[20] Item, Senyor, com per capítol set de les Corts celebrades en la vila de Monçó per vós, fos atorgat tro a la primera cort ladonchs primerament celebradora en la ciutat de València, que quart alcú no fos pagat o levat de alguna sentència donada per alcun jutge ordinari o delegat, o per àrbitres o arbitradors, o amigables composadors en e de feyts en los quals hagués haüda provable causa de pledejar, o en los quals no·s fos haüt maliciosament; e lo temps de la provisió del dit capítol per celebració de la dita cort de València sia ja passat; suppliquen per ço que sia mercè de vós, Senyor, provehir e ordenar que la dita provisió sia perpetual d'ací avant.

Plau al senyor Rey per temps de un any.

G. de Palou.

Sobrecehiment de les inquisicions de mer offici a dos anys

[1943]

[21] Item, senyor, suppliquen les viles reals del dit regne que sia a la vostra mercè, que les inquisicions de mer offici, les quals segons fur se poden fer cascun any contra los oficials del dit regne, après quaranta jorns que lur offici és finit, sien perdonades e remeses empertostemps vel saltem, senyor, fins al present dia de huy. Los dits, emperò, oficials, fahents dret en poder de lurs ordinaris als clamants, si alguns de aquells se clamaran. E en açò, senyor, farets justícia, gràcia e mercè. Majorment, senyor, com de les dites inquisicions de mer offici vinguen fort poch profit als vostres còfrens et sine causa, los dits oficials per aquells sien fatigats en vanes messions e treballs.

Plau al senyor rey que sia sobresegut a dos anys.

G. de Palou. [E.1.15]

FURS DE 1371

Capitula provisiva in curiis generalibus celebratis Valencie anno LXX^o I^o

Noverint universi, quod cum in curiis generalibus quas illustrissimus ac magnificus princeps et dominus, dominus Petrus Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, cum literis suis datis Valencie, vicesima sexta die aprilis anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo primo, indixit valentinis et celebravit ac finivit in civitate Valencie, oblata fuissent eidem domino regi per brachium universitatum civitatum et villarum regiarum regni Valencie, inter alia, capitula subinserta.

Demum die subscripta qua prefatus dominus rex curias licenciavit predictas, idem dominus rex voluit et mandavit quod responsiones et provisiones quas fecerat ad dicta capitula, prout in fine cuiuslibet eorum continentur, valerent et extunc haberentur pro factis.

Tenores vero dictorum capitulorum et responsionum, ac provisionum eisdem per dictum dominum regem factarum sunt huiusmodi seriey:

A la molt gran senyoria de vos molt alt príncep Rey e senyor.

Ara en les presents corts generals, les quals celebrats en la ciutat de València als valencians, lo braç de les ciutats e viles reyal del vostre regne de València ensemps concordantment en quant toca lur interés e dels singulars d'aquell braç, segons dejús serà declarat humilment e sotsmesa offeren los capítols de greuges e altres dejús escrits, supplican a la vostra reyal magnificència que li placia los dits capítols benignament acceptar, e aquells per sa mercè proveir, los quals són de la tenor següent:

Que alguns oficials de senyor no puxen pendre posades ne roba per força

[1944]

[1] Primerament, com segons fur alcú no pusca ésser destret, que ultra sa volentat reeba hostes ne·ls alberg, e en temps passat vos senyor ab letres vostres, sobre la observació estreta del dit fur, haiats fetes algunes provisions e manaments, axí al senyor duch, com a altres oficials vostres; e ara en la venguda de vos senyor, e de la senyora reyna e del senyor duch, alguns oficials e curials e domèstichs vostres e lurs, mijançants porter e en altres maneres no contrastant que·l dit fur e provisions los fossen al·legats, de fet, per força e violència, hagen preses posades en los alberchs de la ciutat de València, e ço que pus greu és, hagen aburçonades portes d'alberchs, e escalats aquells, per entrar e haver aquells a posades; oc encara per força e violència a molts hagen treta e presa roba de casa per a lur ús sens algun preu o loguer, e contra voluntat d'aquells de qui eren, les quals coses e cascuna d'aquelles tornen en gran dan e vituperi

dels habitants de la dita ciutat, e per consegüent de totes les ciutats viles e lochs del dit braç, maiorment com hi hagués e haia molts hostals e alberchs comuns, buyts e altres que porien haver a posades, ab roba per lurs diners, maiorment encara com alcuna de les dites coses no sia estada feta, o gosada fer en la juheria de la dita ciutat, per tal com se diu que·ls juheus de aquella n·an privilegi de vos senyor, o de la senyora reyna, e sia cosa de mal exemple e de gran entrenyor, e trencament de cor dels vostres pobles, que més o mils sien servats als juheus infeels lurs privilegis, que als christians los lurs.

Per ço supplica humilment lo dit braç, que sia mercè de vos senyor proveir e manar, e fer ab acabament, que tots aquells qui huy tenen alberchs per posades, o roba, a força e desplaer d'aquells de qui són, buyden aquells e restituesquen aquells realment e de continent. E que d'ací avant, per que·ls dits fur e provisions sien observats, sia per vos senyor atorgat aquest remey que si feta al·legació d'aquells als oficials e curials de vos senyor e, o dels dits senyora reyna, e senyor duch, aquells no volran cessar de pendre o preses de lezar les dites posades e roba, que·ls pusca ésser contrastat, resistit e defés de feyt per cascuns singulars del dit braç, e de cascun d'aquell, sens encorrimment d'alcunes penes imposades e imposadores; car en altra manera los dits fur e provisions serien fets inútils.

E que sia manat als portantveus de governador, e tots altres e sengles oficials que en defensió de les dites coses donen consell favor e ajuda.

Plau al senyor rey e mana que·ls furs e privilegis sobre açò fets sien observats, e de fet los farà observar si contrafet hi era en alguna manera.

G. de Palou.

Que lo alguarzir no haja juredicció sinó en los domèstichs de casa del senyor rey

[1945]

[2] Item, com l'ofici de vostre alguarzir sia apropiat que per si ha conexença en los familiars e domèstichs de vos senyor, e per ofici seu no pot, o deu pendre alcun altre ciutadà, o habitador de alcuna de les dites ciutats, viles e lochs com la sua juredicció, no s'estena a aquelles, encara que alcú delictes li sia denunciat, ans ordinàriament açò pertany als ordinaris de cascuna ciutat, vila e loch del dit braç.

E lo dit dit alguarzir de continent que alcun crim, injúria o malafeta li és denunciada, dita, o revelada, e encara sens denunciació e acusació s'entrameta per son ofici de pendre e metre en la presó de la alguarziria, e procehir contra aytal infamat, o inculpat. E açò torn en gran oppressió e dan de les gents.

Per tal supplica lo dit braç, que sia mercè de vos senyor provehir e manar al dit alguarzir, que ultra los vostres familiars e domèstichs no s'entrameta de pendre, conéxer o procehir contra alcunes persones de alcuna ciutat, vila, o loch del dit braç, per alcuna infamació, denunciació, acusació, clam o altra demanda, ne per son ofici, sots pena de cent morabatins d'or pagadors de sos béns cascuna vegada que contrafarà, ço és la terça part a vos senyor, e la terça part a les obres dels murs d'aquella ciutat, vila, o loch, on açò serà fet, e l'altra terça part a l'acusador, de la qual pena e de cascuna part d'aquella pusca fer exacció e execució l'ordinari ab los jurats de cascuna de les dites ciutats viles e lochs.

E noresmenys, per maior observació de les dites provisions sia leguda cosa a aquells dits ordinari e jurats contrastar e defendre de feyt al dit alguatzir aytals persones axí presens, e metre aquelles en la presó comuna si causa hi haurà e açò sens encorrimment de alcunes penes imposades e imposadores. E que totes les dites coses e sengles semblantment, sien enteses en l'alguatzir del senyor duch primogènit e general lochtinent de vos senyor. E que sia manat als portantveus de governador e tots altres e sengles oficials, que per observació e compliment de les dites coses donen consell favor e ajuda.

Proveeix e mana lo senyor rey que·ls dits alguatzirs o algun d'aquells o lochtinents lurs no façen ne fer puxen per lur offici alguns processes, o enantaments contra qualsevol persones qui no sien domèstichs o de casa del senyor rey o de son primogènit. E encara no façen, ne fer puxen alguna presó de les dites persones, si no era de manament special del dit senyor, o de son canceller o regent la cancelleria, o fragran crim. E si contrafaran que cagen en pena de cent morabatins d'or cascuna vegada, e que ultra açò sien tenguts pagar, satisffer e esmenar tots dans e messions que a la part contra qui serà procehit e enantat, o feta presó seran donats, e li haurà covenguts fer. E ultra açò tots los processes e enantaments sien nul·les, casses, írrits e vans.

Guillem de Palou.

Que·l alguatzir no puxa tenir carçre sinó per los domèstichs de la cort

[1946]

[3] Item com per furs e privilegis, axí de vos senyor, com d'altres reys d'altra recordació predecessors vostres sia provehit e ordonat, que tota persona que per la senyoria serà presa en alguna de les dites ciutats, viles o lochs, deja ésser mesa e estar presa en la presó comuna d'aquella ciutat, vila o loch on serà presa e no en altre loch, posat encara que aytal persona de feyt sia presa per part de·l alguatzir, en aquell cas que a ell se puxa pertànyer; e los alguatzirs de vos senyor, e del dit senyor duch, si e en cas que a ells pertanga alguna presó no curen observar los dits furs e privilegis, o encara que a la final los serven, per ço que pusquen haver dret de presó, e de carcel·latge, que són XIII sous IIII diners e altres salaris de guardes, prenen e meten moltes e diverses vegades en lur presó alcunes persones jassia hagen a remetre de continent, o remetent aquelles a la dita presó comuna, en la qual cascuna persona presa paga solament per la presó XII diners, e per carcel·latge II diners per cascun dia. E les dites coses tornen en gran afflicció e deffahiment de les gents.

Per ço supplica lo dit braç, que sia mercè de vos senyor, proveir, ordenar e manar perpètualment que·ls dits furs e privilegis sien estretament observats; en axí que per ço que·ls alguatzir per avarícia, o per altra manera no sien induïts a agreuiar alcú contra los dits furs e privilegis, sia ordonat, que si e en cas que alguna persona no domèstica, o familiar de vos senyor, o del senyor duch sia presa per l'alguatzir, en aquell cas o cases que la dita presó a ell pertanga o pertànyer deja e puxa, que de continent trameta e meta aquella persona, a e en la dita presó comuna, e que de pendre aytal persona no haia, o prena alcun salari, o dret, per si o per hòmens de son offici, sots pena de cent morabatins d'or pagadors, partidors e exigidors, segons que en lo precedent capítol. E noresmenys, que als dits ordinari e jurats sia legut ço e segons és

contengut en lo dit precedent capítol. E que·ls portantveus de governador e altres oficials hagen, e sien tenguts en açò donar als dits ordinari e jurats consell favor e ajuda. E que tot ço que per los dits alguatzirs, e qualssevol d'aquelles és estat extort o haüt contra disposició de furs e privilegis almenys de la dita venguda de vos senyor, e del senyor duch a ençà sia restituït e tornat a aquells de qui és estat haüt. E que d'açò sia feta crida que ho manifesten en poder dels dits ordinaris e jurats.

Plau al senyor rey e mana que algun qui no sia familiar o domèstich seu no sia mes en la presó de·l alguatzir, ans si mes hi serà, que sens tot contrast se haia a remetre en la presó comuna, e en aquell cas no pach sinó lo dret de presó e de carcel·latge que·s paga e és acostumat pagar en la presó comuna dels preses dels ordinaris de cascuna ciutat, vila o loch. E si més avant ne pendrà, que de fet haia a restituir tot ço que més avant ne haurà pres; açò emperò no haia loch en estrangers del regne, los quals per lurs affers seguesquen la cort del senyor Rey, ne encara en altres estrangers del Regne per los delictes comeses, o contractes fets fora lo dit Regne de València.

Guillem de Palou.

Que alguns strans del regne no sien jutges ne hajen algunes comissions

[1947]

[4] Item, jassia que per furs fos e sia ordenat que comissió alguna no fos o sia feta a juristes o a algunes altres persones estranyes habitants o havents domicili fora lo Regne de València de alguns pleyts o affers que sien en lo Regne, emperò com alguns interpretan lo dit fur affermassen e esforçassen, que allò no s'entenia en e de comissions per via de relació vos senyor ab vostre privilegi a enteniment del dit fur provehís que aytals comissions per via de relació no fossen fetes. E ara alguns de la vostra cort, e del senyor duch per lur propri bé, salva la reverència que dessus troben altra interpretació, dients que·ls jutges e oïdors de la cort que són ordinaris, encara que sien estrangers poden almenys en persona vostra, o del senyor duch, conéixer dels dits plets e affers, ço que no proceeix, salvís quibus supra; car la raó del dit fur fo per tal com aytals jutges estrangers ignorants los furs, e privilegis del dit Regne, moltes vegades proceexen e fan contra aquells. E axí és estat vist e·s veu tots dies de fet. Et ideo sit eadem ratio utrobique.

Per ço humilment supplica lo dit braç que sia mercè de vos senyor, a corroboració dels dits fur e privilegi, e a tolre per cautela la dita interpretació, provehir e declarar, que a algun vullàs que sia jutge, o oïdor de la cort de vos senyor, o del senyor duch, vullàs quelasevol altre estranger, no sia o pusca ésser feta comissió dels dits pleyts e affers per via de pronunciació, relació, audició, o procehiment en persona de vos senyor o del senyor duch, o per qualsevol altra via o manera, per tolre tota interpretació e cavil·lació. E si contra açò era feta alguna comissió, o algun manament, que aquella e aquell, e tot ço que per lur vigor seria procehit e fet, sien e romanguen de su nul·les. E noresmenys que·l jutge o comissari usant d'aytal comissió, o manament encòrrega pena de cent morabatins d'or pagadors, distribuïdors e exigidors, segons que en los precedents dos capítols, hoc encara que·ls pledejants pusquen cessar e recusar de compàrer e procehir denant aytals comissaris, sens encorriment d'alguna pena de contumàcia, e altra.

Plau al senyor Rey, que los furs e privilegis provisions e declaracions sobre açò fets sien fermats, segons lur forma e tenor, e que per alguna via directa o indirecta no sia contrafet. E si procés o qualsevol altre acte, o enantament serà fet contra los dits furs, privilegis, provisions e declaracions, que ipso facto sien nul·les, casses e vans. E mana als cancellers e vicancellers seus e de son primogènit, que açò tenguen e observen.

Guillem de Palou.

Que no sie feta colusió entre los curials e los notaris de la notar de la ciutat e regne de València, ni participen en los salaris de les scriptures

[1948]

[5] Item, com sia exprés fur, que jutge de la cort, o alcun altre no puxa oir ab notari estrany qui no sia de la Ciutat de València, o del Regne alcun plet principal, o de apel·lació, e si·l contrari és fet que tot l'enantament sia nul·le, e lo jutge encòrriga pena de cent morabatins cascuna vegada que contrafarà, dels quals deu haver la cort de vos senyor lo terç, e la universitat d'aquella Ciutat vila o loch on se farà l'altre terç, e lo acusador lo romanent terç. E alguns jutges e juristes e notaris de la vostra cort, e del senyor duch qui no són del Regne se sien esforçats e s'esforçen fer lo contrari, no contrastant que·l dit fur lus sia al·legat e mostrat, e com als fer no poden mijançant qualque notari de sotil condició de la Ciutat, o del Regne reeben o fan reebre les comissions e actes en perjudici e frau del dit fur, supliquen per ço los dits dos braçes, que sia mercè de vos senyor conferman lo dit fur, e enadin a aquell, que semblant pena peccuniària e encara de privació de offici sia apposada a cascun dels dits notaris estrangers, vullàs que sien de la cort de vos senyor, o del senyor duch, vullàs altres qualsevol estrangers faens, o assajants fer contra disposició del dit fur, si·s vol immediate, si·s vol mediate, la qual pena pena sia partida segons lo dit fur. E que dels contrafaents, axí passats, presents com esdevenidors la dita pena sia levada per cascun ordinari ab los jurats de cascuna de les dites ciutats e viles. E que per manifestació de les dites penes sia feta crida segons és dit dessús en altre capítol.

Plau al senyor Rey que los furs e privilegis e declaracions sobre açò fets sien observats, e mana lo dit senyor als cancellers e vicancellers seus e de son primogènit, que si lo contrari d'aquí avant se farà prenguen informació summària de les dites coses, e d'aquelles que trobaran contra haver fet exeguesquen les penes contingudes en los dits furs privilegis e declaracions. E resnomenys facen tornar per lo escrivà tot ço, que contra forma dels dits furs, privilegis e provisions haurà reebut.

Guillem de Palou.

Que·ls scrivans del senyor rey e del duch no reeben alcun salari de scriptures sinó tant com los serà tacxat per lo canceller e no pus

[1949]

[6] Item, com los peticioners de la cort de vos senyor e del senyor duch demanen e prenguen molt grans e desmoderats salaris per les sentències que·s donen en la vostra audiència, o d'aquell dit senyor duch, com ultra dret de segell demanen, e prenguen per

cascona sentència la meytat de ço que·l jutge o relador haurà haüt per salari de acordar, e ordenar aquella sentència ço que és desegual e torna en gran dan e desfacció de les gents; per ço sia mercè de vos senyor proveir e ordenar perpetuament que·ls dits peticioners, o alguns escrivans de la cort de vos senyor o de vostre primogènit, o algun d'aquells per les dites sentències, o escriptures en actes o en pública forma, que ells degen fer, e façen, no hagen pus salari, sinó aquell, o tant com per semblants coses se paga en la cort de la Governació del Regne de València, com aquell sia bo e bastant salari, e açò sots la dita pena distribuïdora e exigidora segons que dessús.

Mana lo senyor Rey als peticioners seus, e de son primogènit qui ara són, e qui per temps seran, que no reeben ne reebre puxen algun salari de les dites escriptures e sentències sinó aquell que tatxat los serà per los lurs cancellers, o regents les cancelleries. E si salari no taxat o ultra aquell que serà tatxat pendran, allò sien tenguts de restituir en IIII dobles, ço és dues dobles a la part, e dues al senyor Rey, e d'aquestes dues lo dit senyor no puxa fer gràcia o remissió entro la part sia satisfeta en les dites dues dobles.

Guillem de Palou.

Que los officials del senyor rey no facen amprises ne s'entrameten de administració de tudors o curadors, o de matrimonis de pobiles o adultes

[1950]

[7] Item, com de poch temps aençà los tesorers o regents los oficis de la tresoreria, e altres officials e fiscals de la cort de vos senyor, e del senyor duch se sien entrameses per si mateys sens algun clamater de fer una manera de enquestes les quals appellen emprises o pesquises ço és que per si mateus encerquen, sodeguen, e sotstrahen de la fama e actes de alguns de qui·ls appar, en reeben daquen secretament informació de testimonis ab escrits, e sens escrits, e en après contra aquells que ben vist los es, fan proposar per fiscals, e en propri nom o per altres persones privades ab prechs, induccions e promissions, oc encara ab menaços e execució de presó moltes denunciacions, acusacions e demandes criminals e civils, oc encara que en fets de penes civils proceexen per via de denunciació e acusació, e per inquisició, axí mateix per ofici, o per si mateys sens part legítima demanadora, a sola inducció secreta d'alguns s'entrameten de demanar, oir, reebre, impugnar e difinir comptes d'alguns tudors e curadors e de tractar matrimonis de les pubilles, o adultes ab curials o altres qui·ls plau, les quals coses e cascona d'aquelles són no acostumades, e de mal exemple, e de gran aflicció de les gents, que moltes vegades a tort per malmesclament d'alcunes envejoses e malvolents lurs són calumpniades, sien encara expressament contra furs e privilegis, e sens algun profit de la cort de vos senyor.

Per tal supplica lo dit braç, que sia mercè de vos senyor revocar e haver per revocades totes e sengles coses damunt dites, e tots e sengles procehiments d'aquen fets per les dites raons e qualsevol d'aquelles, e provehir e manar perpetuament, que d'açí avant no sien feytes, e si·l contrari era, o serà fet per alcú dels dits tesorers o regents, o altres officials, o fiscals vostres o del dit vostre primogènit, que encòrrega cascona vegada pena de cent morabatins d'or partidors, e exigidors segons que dessús. E noresmenys aquell contra·l qual aytal procehiments serien, o seran fets pusca cessar e

recusar comparar denant los faents o volents fer aquells sens encorrimment d'alcuna pena de contumàcia o altra.

Respon lo senyor Rey que li plau que totes empreses e pesquises e totes altres enantaments fets per los oficials nomenats en lo dit capítol contra furs e privilegis sien haüts per nul·les e aquells aytant com de fet són estats fets revoca e anul·la. E vol e mana, que d'aquí avant los dits oficials no façen ne fer puxen algunes empreses o pesquises, tractaments de matrimonis o altres enantaments qui fossen contra furs e privilegis, e que en aquest cas aquells que citarien no fossen tenguts de comparar davant ells, sinó per al·legar los dits furs e privilegis, ne los dits oficials per no comparar poguessen fer algun enantament contra aquells. E resnomenys los dits oficials aytals enantaments contra furs e privilegis faents encòrreguen per cascuna vegada pena de L morabatins d'or, de la qual la terça part sia guanyada al senyor Rey, e l'altra terça part a la obra dels murs d'aquella Ciutat, vila o loch, on açò serà fet, e l'altra terça part a-l acusador.

Entèn emperò lo senyor Rey que los fiscals puxen demanar, denunciar, e acusar en los cases permeses per furs o ús del Regne, qui no sia contra fur.

Guillem de Palou.

Que los libres de notes o registres de les corts de la ciutat no sien levats de poder dels scrivans per alguns oficials del senyor rey

[1951]

[8] Item com semblantment de poch temps a ençà los dits tresorers, o regents, oc encara los regents la Cancelleria, e altres oficials e fiscals de la vostra cort, e del senyor duch se hagen fet e façen portar a lurs posades, e en altrs parts los libres judicials, oc encara d'alcunes notaries de les corts del portantveus de governador, e dels justícies de les dites ciutats e viles, e de notaris de aquelles, e tinguen e regiren aquelles a lur guisa, ço que és cosa no acostumada, e de mal exemple, e contra fur exprés, maiorment com se sia esdevengut, que en poder dels dits regents, e oficials e fiscals, o d'alcun d'ells se són perduts dels dits libres. E com aquells pus són patrons e originals no degen exir de poder de les dites corts e notaris, mas si-l procurador fiscal, o altra persona hi ha res obs, deu-ho demanar, e fer cercar per los dits notaris e d'aquen haver translat de ço que per ell faça.

Per tal supplica lo dit braç que sia mercè de vos senyor, provehir e ordonar perpetualment que·ls dits libres per alguna persona o per alguna manera, o raó no sien trets de les dites corts, o de poder dels dits notaris. Mas si alcú hi ha res obs que ho deman e ho haia per mà dels dits notaris, segons dit és. En altra manera que·ls dits notaris de les corts, o altres no·n sien tenguts als fer, o obeir, no contrastant qualsevol manament simple o penal fet, o fahedor en contrari.

Mana lo senyor Rey que contra fur les coses supplicades no·s façen, e que alcú havent poder d'açò manar, o fer fer no·s faça venir los libres o escriptures judicials damunt dites sens l'escrivà d'aquelles, e si les reté per regonéxer-les, aquelles haia a mercè e tenir en algun loch tancat, en manera que frau ne dan en aquelles no·s pogués esdevenir, e que no les puxa retenir de VIII dies avant.

Guillem de Palou.

Que·l canceller o regent de la cancelleria no puxa tenir audiència après que·l senyor rey se'n serà partit de la ciutat, vila o loch

[1952]

[9] Item com segons alcunes provisions de vos senyor lo vostre canceller, o regent la cancellaria de continent que vos senyor per cor de partir sots fora alcuna de les dites ciutats e viles o lochs deja cessar de tenir audiència, o de exercir allí son ofici. E algunes vegades per lo canceller o regent la cancelleria de vos senyor, o del senyor duch sia fet lo contrari.

Per ço supplica lo dit braç, que placia a vos senyor provehir e manar perpetualment que les dites coses axí com dit és no sien feytes, ne assejades per los dits cancellers o regents, o per alcú d'aquells encara de, o en affers ja començats, ans se lexen e cessen fer aquelles encontinent que vos senyor siats fora la dita Ciutat, vila o loch. E si lo contrari era o serà feyt que tot sia cas nul·le e va, e alcun no sia tengut allò observat. E axí matex sia provehit perpetualment, que estants ensemps vos senyor e vostre primogènit en alguna Ciutat, vila, o loch no serà tenguda sinó una audiència.

Plau al senyor Rey, que les provisions sobre açò fetes sien observades.

Guillem de Palou.

Que los juheus e los moros no tinguen mostaçaff propri, mas tansolament sia un general en cascuna ciutat, vila o loch

[1953]

[10] Item com segons furs e privilegis, e antiga usança, l'ofici del mostaçaf de cascuna ciutat vila e loch del dit Regne sia general, axí a christians com a juheus, com encara a sarrahins, e jamés no·y haia haüt, ne hi deja haver sinó I mostaçaf en cascuna de les dites ciutats, viles, e lochs, lo qual per exprés e especial privilegi del senyor rey en Jacme avi vostre de bona memòria en cort generals atorgar, no pot ésser embargat per lo batle o altre que no veia en l'açoch e en la juheria, e esquivar allí tota frau. E ara de poch temps aençà lo batle, o procurador de la senyora Reyna, s'efforç contrastar al mostaçaf de la dita ciutat de València, de exercir son ofici en la dita juheria, dient que allò pertany a ell o a la dita senyora Reyna, a la qual la dita juheria és estada per vos senyor atorgada. E açò que peior és haia creat altre mostaçaf en la dita juheria. Per ço sia mercè de vos senyor, haven per nul·la e revocada la dita novella creació de mostaçaf, provehir e ordenar perpetualment que d'ací avant en alcuna de les dites ciutats, viles, o lochs no haia ne haver pusca sinó I mostaçaf, e que aquell exercesca son ofici, axí en la juheria, e en la moreria, com en qualssevol altres partides d'aquella ciutat, vila o loch.

Proveex lo senyor Rey que·l mostaçaf de la juheria, e la sua comissió ces, e sia revocat, e no ús d'aquí avant, e sia tornat al mostaçaf de la ciutat segons que li pertany per furs e privilegis, e segons que antigament ha acostumar de usar.

Guillem de Palou.

Que en los allongaments o sobreceïments sien servats los furs, privilegis e promissions antichs

[1954]

[11] Item jassia que per furs antichs fos e sia estat ordenat, que deutes deguts per certes causes allí expressades no poguessen ne pusquen ésser allongats per lo senyor Rey, emperò en après per vos senyor amplian los dits furs en les corts generals de Monçó fo ordenat per fur perpetual, que en, o de qualssevol deutes, o obligacions en los quals per los deutors, o contrahents principalment, o fideiussòria fos renunciat a allongament, no pogués ésser fet per vos senyor, o per altre alcun allongament, hoc encara en les corts en après per vos senyor celebrades, en la vila de Sent Matheu fon ordenat per fur perpetual, que allí on no hagués loch allongament no hagués loch sobresehimment, com tot sia una cosa, e no hagen diferència sinó en los vocables. E no contrastants los dits furs, vos senyor a supplicació e importunitat de molts, o per propri moniment contra los dits furs, salva la reverència que dessús haiats atorgats e fets molts e diverses allongaments e sobresehimments, en los quals, per què una vegada per fas vel nephas fossen observats, eren e són estades apposades coses, o paraules molt greus e aspres, ço és a vegades pena als advocatss e procuradors impugnants los dits sobresehimments o allongaments, a vegades cominacions, e penes molt grans als officials e jutges si aquells no observaven, e a vegades abdicació de juridicció, e de poder als dits officials e jutges e altres diverses excogitades maneres per los impetrants les dites coses, de què-s seguexen grans e importables plets e desfahiments a les gents. E açò sia tan assenyalat empatxament de justícia, que ja les gents no confien d'alcuna justícia, ne apenes és atrobada fe, e no sens raó, car les gents veents, que algunes obligacions per forts que sien, ne furs ne provisions no·ls valen, desfien del tot, e per consegüent pereix tota justícia e fe. E jassia que la vostra sobirana justícia per si matexa hi deja provehir, emperò supplica humilment a aquella lo dit braç, que sobre aquestes coses deny dar remey, e par que en açò fossen necessàries dues provisions:

La primera, que revocats per vos senyor tots e sengles allongaments e sobresehimments tro açí fets contra fur sia provehit e ordenat perpetualment que d'ací avant alguns allongaments, o sobresehimments contra disposició de fur, no sien o pusquen ésser fets per vos senyor, o per altre, per qualsevol necessitat, o causa per propri moviment o a supplicació de part, o en altra manera, e si de fet eren atorgats, o fets que no hagen alcuna valor, ne sien obeÿts per alcun official, o jutge, no contrastants qualssevol penes abdicacions, e altres coses en aytals allongaments, o sobresehimments apposades, o apposadores.

La segona que cascun impetrant e presentant letra o manament de allongament, o de sobresehimment contra fur encòrrega pena de la quinta part de la valor de ço sobre que aytal allongament o sobresehimment serà impetrat, e presentat, la qual pena sia partida en la manera sepius dita.

E per tal que les gents més esquiven fer aytals impetracions, e si·no ho esquiven sia mils segur de la paga de la dita pena, sia provehit en axí, que tot presentant, o volent presentar letra, o manament, en escrits, o verbal, de sobresehimment, o allongament, ans de totes coses sia tengut donar taula de cambi segura, o metre penyores bastants de béns mobles en poder de la cort, o del jutge, on aytal presentació volrà fer, de pagar la dita

pena, si lo dit sobrehiment o allongament serà vis e jutjat ésser contra fur, lo qual juhí se haia a fer per aquella cort, o jutge, on la dita presentació serà feyta sumàriament e de paraula, sens plet e escrits. En altra manera si açò no farà, que la cort o jutge no oja ni reeba la dita letra, o manament, o presentació d'aquells, ne·s leix de procehir per aquells, ne·l escrivà faça acte, o carta, o escriptura alcuna de aytal presentació sots la pena damunt dita pagadora per cascun dels dits oficials, jutge e escrivà contrafaent, per cascuna vegada e exigidora e partidora segons que dessús.

Plau al senyor Rey, que los furs e privilegis, provisions e declaracions, sobre açò fets sien observats. E si contràries letres o provisions eren fetes, los oficials e jutges aquelles no observen, ne per no observar aquelles encòrreguen penes algunes que sien en aquelles imposades.

Guillem de Palou.

Que les letres contra fur impetrades no sien observades

[1955]

[12] Item, com s'esdevenga sovén, que per importunitat, o suppressió de veritat, o per altra manera moltes letres e manaments ixen de la cort de vos senyor, o del senyor duch les quals salva la reverència de la altea vostra, e sua són expressament contra fur. E jassia que per furs, e privilegis aytals letres e manaments, no degen ésser observades, sots pena de privació de offici de·l oficial, o jutge qui contrafarà. Emperò moltes vegades per les grans menaces, terrors e penes en aytals letres contengudes, los oficials o jutges observen aquelles de què·s seguexen prejudicis desafuraments, e grans treballs e dans a les gents. Per çò sia mercè de vos senyor conferman los dits furs e privilegis provehir que si·l contrari era fet per algun oficial, o comissari, en aytal cas lo governador del Regne, o los jurats de cascuna ciutat, vila o loch pusquen ab matura deliberació per esquivar desafuraments, prejudicis, e torts, inhibir e vedar a aytal oficial, o comissari de proceir e enantar per vigor d'aytal letra o manament almenys tro a tant que vos senyor ne puscats ésser consultat, e que totes les messions que·s faran en revocar tal letra o manament contra fur sia tengut pagar l'impetrant la dita letra o manament.

Respon lo senyor Rey, que ja sobre les dites coses és bé e largament provehir per furs e privilegis del Regne, los quals lo senyor Rey conferma e vol e mana, que en tot e per tot sien observats. E mana al governador e a sos lochtinents del dit Regne, que si algun volia servir alguna letra contra fur, la inhibesca e li puxa inhibir que aquella no observe.

Guillem de Palou.

Que si los assessors comanaran que en loch lur pronunci·u algun, que aquell per salari no deja haver alcuna cosa sinó per justa causa, ne los dits assessors per fer relació en la Audiència poden demanar alcuna cosa si no serà fet a instància e part e ladonchs haja la meytat del salari

[1956]

[13] Item, com los assessors ordinaris del portantveus de governador, e dels justícies de les dites ciutats, viles e lochs degen, e sien tenguts acordar e donar totes les sentències pronunciacions e juhís dels plets qui-s menen en lurs corts franchament, sens alcun salari e alcunes vegades per ocupació pretensa, o per altra raó subroguen e romanen a altres persones l'acordar d'alcunes processses, les quals persones axí subrogades se fan pagar salari per los pledejants per raó d'acordar e donar les dites sentències, e pronunciacions.

Preterea si s'esdevé que·ls dits assessors ordinaris hagen a fer relació en la audiència de vos senyor, o del senyor duch d'alcun procés, o plet que·s men en la lur cort, d'aytal relació se fan pagar salari, consentint la vostra cancellaria, e del senyor duch, e encara manant, les quals coses e alguna de aquelles no deuen ésser fetes, salva la reverència que dessús; com lo consell acord e juhí dels dits ordinaris assessors sia e deja ésser franch, e si ells per ocupació o per altra manera ho comanen a altri deuen-ho pagar del lur salari ordinari si aquells aquí ho comanen, ne volen ésser pagats.

Axí matex no sia alcuna bona rahó, que de les dites relacions se degen pagar, no contrastant que ells diguen, que fer relació no és de lur ofici ordinari, e que n'an maior treball, com si col·lacions se'n tenen entre e per los advocats de les parts, los dits assessors hi degen e hagen acostumat ésser e fer relació, e relacions dels processses, sens altre salari, maiorment com acordar e donar la sentència en la audiència sia descàrrech lur, per lo consell que allí han.

Per çò sia mercè de vos senyor proveir e manar que·ls dits assessors ordinaris, o algun d'aquells en los dits cases o altres no hagen o prenguen o pagar façen alcun salari per les parts sots pena de cent morabatins d'or per cascuna vegada pagadors e exigidors segons que dessús.

Plau al senyor Rey que los dits assessors, o lurs lochtinents hagen a ffer los processses e dar los acords e sentències de çò que a lurs officis se pertany sens tot salari, si emperò per raó de malaltia, o per altra justa raó, no podien fer los processses ne dar los acorts e sentències, e requestes per les parts, o alguna d'aquelles subdelegaven en aquells fets o alguns d'aquells algun savi, o savis, que aytals subdelegats poguessen pendre just salari, mas no en cas que sens justa raó o causa fossen substituïts, o subdelegats. E si los dits assessors a requesta de les parts, o de la una d'aquelles dels dits fets feyen relació en la audiència del senyor Rey o de son primogènit, en aquell cas poguessen pendre de les parts, o part requirent mig salari e no pus. E si sobre la dita justa raó era contrast açò sia a conexença e determinació dels dits oficials ordinaris tota apel·lació remoguda.

Guillem de Palou.

Que·ls jutges oïdors de la cort del senyor rey no hagen alcun salari de les sentències o feyts que davant ells se poden menar segons fur

[1957]

[14] Item com segons exprés fur e privilegis los jutges e oïdors de la vostra cort no degen haver salaris, o serveys d'alcunes sentències de plets que davant ells, segons promissió de fur se poden menar e·s menen, e aquells no contrastants los dits furs e privilegis s'esforçen haver e reebre salaris de acordar, e donar les dites sentències; per çò supplica lo dit braç, que sia mercè de vos senyor conferman los dits fur e privilegis apposar pena de cent morabatins a cascun dels dits jutges e oïdors, e per cascuna vegada

contrafaent, la qual pena sia distribuïda e exigida en la manera ja dita. E noresmenys que los actes, e la sentència per aquells feyts sien de si nul·les e no puxen ésser confirmats, o validats en alcun profit, o favor de la part que pagarà, o darà, o farà donar e pagar lo dit salari, o alguna altra cosa equivalent a salari, per qualsevol manera o color.

Respon lo senyor Rey que li plau que·ls jutges e oïdors de la sua cort no prenguen dels processos, plets e sentències algun salari contra fur, o privilegis, e si·u fan, que aquell salari sien tenguts de tornar al doble.

Guillem de Palou.

Que·l assessor del governador servesca continuament e seguei cascun dia ab lo governador com se té la cort

[1958]

[15] Item, com l'assessor del portantveus de governador, no servesca personalment almeys ab diligència continuament lo dit ofici, ne sega tots jorns que la cort se té ab lo dit governador, o tinent loch seu en la cadira o loch, on la dita cort, e juhí se tenen de què les gents s'entrenyoren e prenen gran dan tot dia, per longa dilació dels acords dels processos; per ço supplica lo dit braç que sia mercè de vos senyor manar a aquell que continuament, e ab diligència servesca lo dit ofici, e haia a seure en la dita cort, e juhí, car d'açò no tan solament se seguiria bé a les gents, mas a les regalies e jurisdicció de vos senyor, que tots dies per la jurisdicció ecclesiàstica són perjudicades. E que·y sia feyta tal provisió que necessàriament per lo dit assessor haia ésser observada.

Respon lo senyor Rey que li plau.

Guillem de Palou.

Que·ls juheus no stiguen o habiten fora la clausura de la juheria antiga

[1959]

[16] Item, com los juheus senyaladament de la dita ciutat de València, fora les clausures acostumades de la juheria hagen comprat e compren e loguen tots dies alberchs on christians solien, e han acostumat de estar e habitar. E ço que és pus greu entenen e vullen ab licència segons affermen de vos senyor, o de la senyora Reyna protendre, o avant mudar, e fer alcunes de les dites clausures. E açò sia gran dan e ocasió de peccar als christians e obra de mal exemple; per ço supplica lo dit braç que sia mercè de vos senyor provehir e ordenar perpetualment, que·ls dits juheus no habiten, o puxen habitar fora les dites acostumades clausures, sots pena de XX morabatins d'or per cascun contrafahent, e per cascuna vegada applicadors, exigidors, e partidors segons que dessus. E noresmenys que als justícia, e jurats de cascuna de les dites ciutats, e viles sia legut de fer·los tornar dins les dites clausures, e contrastar la ampliació d'aquelles. E com en algunes de les dites viles, e lochs los juheus no estien justats, apartats, ne closes; per ço sia mercè de vos senyor, proveir que aytals juheus sien constrets de estar justats a una part de la vila, o del loch apartats, e closes, les quals partida, e clausura los sien donades e fetes a coneguda dels batle, e jurats d'aquella vila o loch.

Respon lo senyor Rey, que a supplicació de la Ciutat de València fo feta comissió al batle general, e al procurador de la senyora Reyna, que ensemps ab los jurats de la dita Ciutat regoneguessen lo dit fet, e que·y faessen ço que en la dita comissió es contengut, per què sia manat als dits comissaris que enanten e proceesquen en lo dit fet, segons forma de la dita comissió.

Guillem de Palou.

Que certs castells e viles no sien separats de la corona real

[1960]

[17] Ítem com vos senyor per dos privilegis vostres ab propri sacrament roborats, imposan a vos matex ley per utilitat e conservació del patrimoni de la vostra reyal corona, haiats statuït e ordenat en corts generals, que certes viles castells e lochs del dit Regne, no pusquen ésser separades, o separats de la vostra reyal corona, ans aquells e aquelles sien e romanguen ensemps ab les dites ciutats e viles continue e immediate incorporats, affixes, annexes, e units a la dita Reyal Corona. E si contra era fet les universitats de les dites ciutats, e viles reyal, sots pena de feultat, són astretes a defensió e observació dels dits privilegis, segons que en aquells és pus largament contengut. E d'alcun temps aençà vos senyor haiats venuts, alienats, o empenyorats alguns dels castells, viles, o lochs contenguts en los dits privilegis, e senyaladament poch temps és passat contra forma dels dits privilegis, salva la reverència damunt dita de fet haiats donada la vila de Vila-real nomenada e compresa en los dits privilegis, a la alta senyora infanta dona Johana filla vostra, separan la dita vila de la affixió, e unitat de les dites ciutats e viles; per ço supplica e clama mercè a vos senyor lo dit braç, que denyets revocar totes e sengles alienacions per vos fetes contra tenor e forma dels dits privilegis, e reintegrar e recobrar los dits castells, viles, e lochs, e senyaladament la dita vila de Vila-real, e que d'aquí avant los dits privilegis en totes coses, e per totes sien observats, en axí que alguna de les dites ciutats, e viles o pertinències, o drets d'aquells no sien alienades, o alienats, transportats o empenyorats per vos senyor, o alcun succehidor vostre, segons forma, e tenor dels dits privilegis.

Plau al senyor rey, que appellats los possehidors, o detenidors dels lochs alienats vist lo privilegi e ordes les raons dels dits detenidors hi sia feta justícia breu e desembargada, e fo-hi assignat lo governador per collir lo fet.

Guillem de Palou.

Que·ls feus, mer imperis e jurediccions no sien separats

[1961]

[18] Ítem com los dits privilegis en lo precedent capítol recitats, no solament façen, o ordonen prohibició de alienar e empenyorar, viles, castells, e lochs, segons damunt és dit, ans encara feus, merimperis, e jurediccions, e altres drets, segons que pus largament és contengut en los dits privilegis; per ço sia mercè de vos senyor, que les coses supplicades en lo dit precedent capítol sien enteses provehides e exeguides, axí en e dels feus, merimperis, jurediccions, e altres drets, com dels dits castells, viles e lochs.

Idem ut ad proximum.

Guillem de Palou.

Que·ls rics hòmens, cavallers e generosos, si no defenen Furs e Privilegis sien privats dels officis

[1962]

[19] Item, com segons lo fur del senyor rey n'Amfòs pare vostre d'alta recordació, los rics hòmens, cavallers, e persones generoses de les ciutats, e viles reials del dit Regne, sien estrets a defensió de furs, e de privilegis, e a seguir la bandera de les dites ciutats e viles, ço és cascú allí on és domiciliat, o poblat, e los dits rics hòmens, cavallers, e persones generoses, o molts d'ells, no curen fer les dites coses; per ço sia mercè de vos senyor provehir e ordenar perpetualment que aquells sien privats dels officis públichs, axí com justícia, jurats, mostaçaf, e consellers, e altres officis de les dites ciutats e viles, com als dits oficials ladonhs en la edició del dit fur fossen acullits per esguard que ells fessen, e complissen les dites coses. E encara sien privats dels beneficis dels dits furs e privilegis, los quals no volen defendre e mantenir.

Respon lo senyor Rey que açò toca interés de les persones generoses, e axí lo governador culla lurs rahons, e façen relació al senyor Rey, e ell provehirà-y de justícia.

Guillem de Palou.

Que la ciutat de València puxa usar en lo loch e térmens de Cullera, axí com fa en Murvedre

[1963]

[20] Item, com per lo privilegi de vos senyor contengut e recitat en lo primer dels presents capítols no solament fos feta concessió per vos senyor a la dita Ciutat de la vila e térmens de Murvedre, mas encara de la vila e térmens de Cullera, e d'altres lochs, segons e en la manera que de Murvedre, e alguns de fet hagen contrastat e contrasten a la dita Ciutat, usar del dit privilegi en lo dit loch e térmens de Cullera, e d'altres lochs; per ço sia mercè de vos senyor, per execució del dit privilegi manar sots certes e gran penes a tots e sengles sotsmeses de vos senyor, que en lo dit privilegi, o us d'aquell no façen o donen a la dita Ciutat algun contrast o embarch. E noresmenys, que als de la dita Ciutat sia legut mantenir e defendre lo dit lur privilegi en totes aquelles maneres que mils fer se puxa.

Sia manat al governador que si·l fet és cullit, que·n faça fer relació en l'audiència, e si no és cullit que faça en aquell enantar, e enant, tots allongaments e malícies foragitades.

Guillem de Palou.

Que los advocats e procuradors fiscals sien tenguts observar los Furs

[1964]

[21] Item com segons fur lo procurador fiscal no deja ne pusca proposar demanda alcuna fiscal, contra alcun sinó de consell de l'advocat del fisch, e si ho farà en continent sia cessat de enantar en aquella demanda, e sia haüda per no posada; e açò és tengut jurar lo dit procurador fiscal, e sos lochtinents cascad any en poder del justícia al començament de son offici, axí mateix l'advocat del fisch deja e sia tengut jurar en lo començament de son offici en poder del dit justícia, que no ordenarà, ne consellarà que sien proposades demandes alcunes calumpnioses ne injustes contra alcun, contra furs e privilegis, ne encara si seran justes a denunciació e notificació del fiscal, o d'alcun altre tro a ell sia certa, que aquell denunciador o notificador haia donada fermança en poder del batle de pagar les messions del plet, si no's provarà ço que haurà denunciat, o notificat. E losadvocats del fisch e fiscals senyaladament domèstichs o curials de vos senyor, e de vostre primogènit no vullen observar lo dit fur. Per tal plàcia a vos senyor provehir e ordenar perpètualment, que tots e sengles advocats e procuradors fiscals, axí domèstichs e curials de vos senyor, e de vostre primogènit, com habitants, o habitants, en cascuna de les dites ciutats viles e lochs del dit Regne sien tenguts, e hagen observar les dites coses en lo dit fur contengudes, sots pena de perdre l'ofici, e de cent morabatins per cascad d'ells, e per cascuna vegada contrafahent, distribuïdora e exigidora, segons dessús en altres capítols és contengut. E nosresmenys, que tot ço que en contrari serà fet, sia e romangue de si nulle.

Plaus al senyor Rey, que los dits advocats e procuradors fiscals, axí en dar les demandes, com en fer lo sacrament contengut en los furs, com en les altres coses en aquells contengudes, sien tenguts fer e observar totes les coses damunt dites.

Guillem de Palou.

Que·ls fiscals no·s entrometen de alcuna pena o pleyts, sinó de aquells que·ls són atorgats per fur

[1965]

[22] Item, com los procuradors fiscals s'entrameten de reebre en si, e proseguir tots e sengles plets indiferentment, que a offici lur sien lexats, vuller que sien, o degen ésser menats per via de denunciació, vuller per via de acusació, oc encara ço que peior és per via de demanda de penes civils e criminals, la qual cosa fer no deuen, com sien certs cases criminals, los quals, e no altres poden ésser lexats a offici de fisch, axí mateix lo fiscal no·s pusca entrametre de demanar alcunes penes civils o criminals, tro a tant que ab part demanadora privcada de la qual sia propri interés són jutjades. Per ço supplica lo dit braç, que sia mercè de vos senyor provehir e manar perpetualment als dits procuradors fiscals, axí de vos senyor com de vostre primogènit, que no s'empatxen de reebre o proseguir alcun plet, sinó en aquells cases tan solament que fer poden segons fur, e açò sots pena de privació de offici, e de cent morabatins d'or per cascad d'ells e per cascuna vegada contrafahent, pagadora la dita pena distribuïdora, e exigidora segons que dessús en altres capítols és contengut.

Plau al senyor exceptat ço que es diu de la pena.

Guillem de Palou.

Que les remissions e absolucions sien observades

[1966]

[23] Item com vos senyor, axí en corts generals, com en altra manera haiats fetes gràcies e remissions, e absolucions generals e especials al dit braç, e universitats e singulars lurs, e a cascun d'ells per lurs mèrits, e per gran e assenyalats dons que fahien a vos senyor, e ara alguns oficials e fiscals de vos senyor, e de vostre primogènit no servan les dites gràcies e remissions, o aquelles interpretan e cavil·lan se sien esforçats, e s'esforçen procehir e fer contra aquelles, e valria poch obtenir gràcies e remissions, maiorment ab gran reemçó, si aquelles no eren, o no són observades, o eren, o són malignament interpretades, maiorment per los dits oficials que dretament, salva la reverència que dessús són vists en açò jutges e part; per tal placia a vos senyor provehir e manar que totes e sengles gràcies, remissions e absolucions, axí fetes com fahedores, sien observades, e simplament, e a bona fe emeses a profit d'aquells a qui són fetes. E si cas serà que rahonablement algun dubte, o obscuritat hi haia, o hi haurà, que la declaració d'aytal dubte, e obscuritat haia ésser feta, per lo portantveus de governador del Regne, ab e de consell de IIII prohòmens, dos legistes, e dos lechs breument e de paraula a bon e sa enteniment. E noresmenys que tot ço que contra les dites gràcies e remissions tro ací és estat procehit, e fet, sia haüt per nulle cas e va.

Plau al senyor Rey, exceptat que la interpretació necessària sia feta per lo senyor Rey, o per son primogènit, e ni altri, cor seria contra rahó natural que menor enterpretàs ordinació de maior. Emperò lo dit senyor mana al governador, e als justícies, e altres jutges davant los quals se menaran los plets, que en absència sua, e de son primogènit puxen conéxer, e declarar les dites remissions.

Guillem de Palou.

Que·ls comissaris tramesos contra Furs sien revocats

[1967]

[24] Item, com per capítol de la proferta de Monçó, fos senyor, feta e atorgada remissió general de tots crims e penes tro a ladonchs, e provehissets, e atorgassetts, que durant la dita proferta e dins X anys après següents, e encara no passats, per vos senyor, ne per la senyora Reyna ne per lo senyor duch, ne per oficial vostre, o lur, no fos ne pogués ésser tramés, ne posat comissari, o delegat, ne consellador, instigador, adjuncte ne escrivà de tresoreria, o altre, ne alcuna altra persona, de qualsevol condició, en alcuna ciutat, vila o loch, per ocasió de qualssevol crims, excesses, o penes, per qualsevol de les dites ciutats viles o lochs, o singulars d'aquelles comeses, per ocasió de la guerra ladonchs vigent o en altra manera, ans de tots los dits crims, excesses e penes cometedores coneguessen e haguessen a conéxer los ordinaris de les universitats damunt dites. E si de feyt algunes comissions eren feytes en contrari, ipso iure fossen nul·les, casses e vanes; e contra disposició del dit capítol, oc encara contra disposició de furs e privilegis, salva la reverència que dessús per vos senyor, e per vostre primogènit sien estats trameses diverses inquiridors e comissaris senyaladament a en en les dites ciutats de València e de Xàtiva, e en la vila de Castelló. Per ço sia mercè de vos senyor revocar e haver per revocats tots e sengles inquiridors e comissaris damunt dits, e tot ço

que per aquells és estat procehit, e fet, e manar a cascun d'aquells sots pena de privació de offici, e de cent morabatins d'or pagadors per cascun d'ells, e per cascuna vegada contrafaent, que no usen, façen o attempten contra les coses en lo dit capítol contengudes.

Respon lo senyor Rey que li plau que tots comissaris trameses contra lo capítol fet en la cort de Monçó, o contra furs e privilegis sien revocats e que no usen, ne usar puxen de les dites comissions sots pena de cent morabatins d'or, de la qual pena lo portantveus de governador puxa fer execució.

Guillem de Palou.

Que una vegada en l'any sia pagada cena al senyor Rey

[1968]

[25] Item jassia de costum sia axí introduït, que vos senyor de les universitats del dit regne astretes o tengudes a donar cena, prenets e havets en un any una cena tansolament ço és de presència o de absència. E lo vostre primogènit per dret qui·s diu de sa primogenitura pren altra cena tan solament, si·s vol sia present, si·s vol sia absent, ço és la terça part de ço que vos senyor prenets o devets pendre per cena de absència, les quals cenes paga cascuna universitat per si e per tots los lochs de sa contribució. E la senyora Reyna, o alcun infant o governador no deu ne ha acostumat haver per dret propri alcuna cena de presència, ne de absència. E de alcun temps aençà contra la dita costum, e contra privilegis d'aquesta raó sien estats assajats e fets, salva la reverència que dessús molts e diverses torts senyaladament en les maneres següents:

La primera que vos senyor o altres havets causa de vos s'esforçen demanar e haver dues cenes en un mateix any ço és de absència e de presència, quant s.i esdeven presència.

La segona que·l senyor duch fa açò matex ajustan que per cena de presència demana e exigeix altre tant com vos senyor.

E la terça que si dos o més lochs són de una contribució de una cena demanen a cascun loch la sua.

Les quals coses, salva la reverència que dessús són contra costum privilegis e egualtat; per tal supplica lo dit braç, que sia mercè de vos senyor provehir e declarar a cautela, que solament sia pagada una cena tan solament a vos senyor cascun any, ço és d'absència o de presència, quant hi esdevenga presència, en axí que pagan la una, l'altra no sia demanada ne pagada, axí mateix a vostre primogènit sia pagada una cena tansolament, ço és la terça part de ço que a vos senyor se deu pagar per cena de absència, si·s vol sia present si·s vol absent. E que aquestes cenes paguen cascuna de les dites universitats tengudes a donar cena ut predicatur ab tots los lochs de sa contribució. En axí que de cascun d'aquells lochs qui són ab altres de una contribució no sia haüda una cena, e que per alcuna manera o causa a vos senyor, o a vostre primogènit no sia donat o pagar per cena alcuna, més o en altra manera de ço e segons que dit és, ne sia pagada o donada cena alcuna a alcun infant o governador del dit Regne.

Respon lo senyor Rey que certa cosa és que lo dit senyor pren cena de presència en tots los lochs on la reeb de absència, mas en I any matex no deu reebre abdues les cenes de presència e de absència, bé és ver qe per bé que la cena de absència sia pagada

dins l'any mateix se paga la cena de presència, en cas que la presència del dit senyor sia dins aquell any en lo loch qui haurà pagada la dita cena de absència. E en aquest cas és-hi provehit, axí que si per avinença la cena de presència qui's deu donar en viandes se paga en diners deu ésser haüt esguard per lo maiordom, e escrivà de ració, qui fan la dita avinença, que aquella sia disminuït e abatut ço que serà pagat per la cena de absència, e ab tant no és vist que sia pagada sino la cena de presència, o ço que aquella muntaria, o per aquella és avengut. E si la cena de presència se paga en viandes, axí com fer se deu, en aquest cas l'escrivà de ració faça albarà a la universitat qui aquella cena de presència haurà pagada en viandes, que per tal com no li porà ésser abatuda la cena de absència que haurà pagada, la qual se deu pagar lo primer dia de janer cascun any, se puxa retenir l'any esdevenidor la cena de absència, e per aquella no sia tenguda res pagar al senyor Rey, ni a altri havent assignació d'aquella.

Quant és a la segona partida del dit capítol cosa és notòria, e que no reeb algun dubte, que lo primogènit del dit senyor pot e deu reebre una vegada l'any en tots los lochs, on lo dit senyor la reeb cena de presència en viandes per si, e per aquells qui sien familiars e de casa sua, equi sien en sa cort, o fer composició d'aquella cena segons que al maiordom, e escrivà de ració seus ben vist serà. E no ha ne deu haver en tot lo Regne de València cena de absència.

E quant és a la tercera partida ja és declarat en libre de escrivà de ració quals lochs paguen cenes ab sos membres, axí que lo dit senyor o son primogènit passen per aquells lochs, o per sos membres, o algun d'aquells reeben cena de presència en aquells lochs, una vegada l'any, e après dins aquell any per moltes vegades que'n passen no deuen reebre altra vegada cena en lo cap ne en los membres.

Guillem de Palou.

Que si lo mestre racional no haurà oÿt lo compte, no haja sexanta sous per tapit dels oficials

[1969]

[26] Item com per fur antich, hoc encara per fur novell, per vos senyor fet en les dites corts celebrades en la vila de Sent Matheu en l'any prop passat cascun dels justícies de les ciutats viles e lochs reials del dit Regne, après la fí de l'any de les sues administracions, sia tengut retre compte al batle d'aquella ciutat vila o loch, on haurà regit son offici, e no a alcuna altra persona. E jassia que'l mestre racional de la cort de vos senyor de la edició del dit fur novell aençà, no constrenga alcun dels dits justícies segons enans assajava de retre lo dit compte en son poder; emperò aquell s'esforça exigir e haver de cascun dels dits justícies per dret que ell appella <<de tapit>> LX sous cascun any la qual cosa per alcuna justícia o raó, salva la reverència que dessus, no deu ésser feta. Per ço sia mercè de vos senyor a cautela declarar e provehir perpètualment que'ls dits LX sous de dret de tapit en alcuna manera no sien exigits, o demanats per lo dit mestre racional, a, o de alcun dels dits justícies, ne encara de alcuna altra persona no retent ne devent retre compte en poder del dit mestre racional.

Plau al senyor Rey, que si lo racional no ou lo compte no haia lo dret del tapit.
Guillem de Palou.

Fuit supplicatum pro eo quia episcopus et eius officiales impediabant laycos ne haberent peytat sive onera regalia a possessionibus clericorum. Capitulum improvisum

[1970]

[27] Item, lo dit braç de les dites ciutats e viles reyalz per si, e per tots los adherents e adherer volents así en les coses dejús insertes exposa, que com per fur exprés de València, expressament sia vedat, que alguns béns seents de realench no sien alienats en clergues ne en persones, o lochs ecclesiàstichs, o religioses. E jassia que segons la addició del dit fur sia legut a cascú instituir, o lexar en testament, o altra derrera voluntat capellania, aniversari, làntea, o altra semblant almoyna a esgléyes, o persones o lochs ecclesiàstichs, emperò expressament és allí provehit que aytals lexes sien e romanguen ab sa càrrega reyal e vehinal, oc encara per lo dit fur, e altres furs, e provisions reyalz és provehit, que la senyoria d'aytals coses lexades, no pas en la església, mas romanguen en poder e senyoria dels hereus lechs dels testadors, per mans dels quals hereus la esgléya reeba la pensió aquella. En altra manera, que aytals béns alienats pusquen per vos senyor, o per comissaris vostres ésser preses e ocupats sens procés e sentència, segons que en los dits furs e provisions és contengut.

E jassia que vos senyor moltes e diverses vegades en perjudici del dit fur atorguets e donets licència a les dites esgléyes e persones ecclesiàstiques de comprar béns seents de realench; emperò tots temps o tota vegada, açò atorgats ab condició que aytals béns romanguen ab tota sa càrrega real e vehinal, axí com si per qualsevol lech eren possehits. En axí que vullas per disposició de fur vullas per expressa condició los dits béns tots temps passen, e deuen passar ab lur càrrega. E açò no contrastant los reverents bisbes del dit Regne e lurs vicaris e oficials de fet contrasten als jurats e universitats de les dites ciutats viles e lochs reyalz, e als peyters e oficials d'aquelles de imposar e levar peytes e altres exaccions e drets dels dits béns. E per açò supposen a entredit e a vet les dites universitats, o regidors d'aquelles, oc encara los oficials e comissaris de vos senyor prenants e ocupants per justícia béns seents alienats e transportats en les dites esgléyes o persones, o lochs ecclesiàstichs, sens licència de vos senyor, oc encara que huy en dia, los dits vet e entredit són senyaladament en los regidors e certes persones de les viles de Burriana e de Castelló, e en alguns oficials vostres, les quals coses e cascuna d'aquelles tornen en gran perjudici, disminució e derogació de vos senyor, e de vostres regalies, e dels drets de les dites universitats. E jassia que per part d'aquelles o d'alguns d'aquelles contra les quals era, o és estat fet procés per la esgléya sia estat haüt recors a vos senyor, e, o al governador del Regne, que de, o en les dites coses los defenessets, manteniu e reintegran vostres regalies e jurisdicció. Emperò açò no han obtengut per la manera que·s meresquerà.

Per ço humilment suppliquen a la vostra reyal senyoria que aquella deny pendre los dits affers, ab vigor, e rigor, segons que·s pertany, e fer se pot per justícia, e refrenar los dits bisbes, e cascun d'aquells, e lur jurisdicció ecclesiàstica dels dits procehiments, e compel·lir aquells per ocupació de la temporalitat, e en altra manera, a obeir e observar los dits furs e provisions que són ley general del dit Regne et alias en tal manera, que les regalies e jurisdicció de vos senyor, e los drets de les dites universitats no sien perjudicades, o perjudicats, car assats és a la dita esgléya que haia ço que seu és, e no ço

que lexat no li és, maiorment com en temps passats, axí fos e sia estat esforçat e fet, oc encara atorgat e composat per part de la esgléya, ab vos senyor, o en loch vostre, ab micer Arnau Johan ladonchs assessor de la governació, e comissari per vos senyor a açò specialment deputat.

Respon lo senyor Rey, que ell appellat lo braç ecclesiàstich e les raons d'aquell oïdes de paraula, hi provehirà per tal manera que·ls furs e privilegis e ús del Regne hi seran de tot en tot observats.

Guillem de Palou.

Que·ls Furs e Privilegis sien servats en la batlia de Alacant e Oriola dellà Sexona

[1971]

[28] Item com per privilegis per los predecessors de vos senyor d'alta recordació atorgats, e per vos senyor confirmats a les dites ciutats e viles reials los vehins e habitants d'aquelles sien e degen ésser franchs e exempts ab totes mercaderies robes e coses lurs, en e per tots los regnes e terres de vos senyor conquestes, e a conquerir per mar e per terra, e aygua dolç de tot peatge, leuda, pes, passatge, ribatge, portatge, erbatge, montatge, carnatge, e beuratge, e de tots altres drets que dir o nomenar se pusquen.

Per tal lo dit braç de les ciutats e viles suppliquen a vos senyor, que sia mercè vostra manar a·n Johan d'Olit batle en part del Regne de València dellà Sexona, e aqualsevol succehidor d'aquell en lo dit offici, lo qual s'esforça e vol esforçar en los lochs de la sua batlía, de exigir e haver dels singulars de les dites ciutats e viles reials, e senyaladament de la dita ciutat de Xàtiva, montatge o herbatge, per los bestiar dels dits singulars exivernants en aquelles partides, que observe en totes coses e per totes les dites franqueses e contra aquelles no exigesca, o haia algun dret de montatge, herbatge, o altre qualsevol dels singulars de les dites ciutats e viles, e de qualsevol d'aquelles, e si alguna cosa n·a pres, o reebut que ho torn e restituesca de continent.

Sia manat a·n Johan d'Olit, que contra furs, privilegis e uses hactenus observats, no deja aquells molestar o inquietar no degudament ans si contra la forma damunt dita haurà fet allò torn a degut estament.

Guillem de Palou.

Que·ls béns vagants no puxen ésser ocupats per lo fisch, majorment que sien lexats per los defuncts

[1972]

[29] Item, com en Pere d'Anglesola, domèstich, e axí com a comissari segons que diu de vos senyor alcun temps és passat, per força haia preses e ocupades de la universitat de la vila de Castelló, axí com abans d'en Bernat Ferrer notari defunct, CLXV lliures per aquella universitat degudes al dit en Bernat Ferrer, les quals lo dit comissari affermava ésser béns vagants, com no·s mostràs lo dit en Bernat Ferrer haver fet alcun testament, ne segons dehia se mostrassen parents d'aquell, la qual cosa, salva

la reverència que dessús és espressament contra fur, car posat que alcun del dit Regne muyre en la dita manera ço és sens testament, e sens que no apareguen alguns parents d'aquell, emperò lo fisch no pot ocupar, o pendre los bbéns d'aytal deffunct, car en tal cas per fur és ja feta disposició d'aytals béns, maiorment com estia en veritat que del dit deffunct hi havia e ha parents prohïsmes, oc encara curador dels béns d'aquell. E jassia per vos senyor, sia estat escrit e manat al dit en Pere d'Anglesola que tornàs la dita quantitat, emperò aquell no·n ha curat, o volgut res fer.

Per ço supplica lo dit braç, que sia mercè de vos senyor manar sots certa pena al dit en Pere d'Anglesola, que realment e de feyt torn e restituesca la dita quantitat a aquells de qui és interés, segons disposició de fur. E oresmenys provehir e ordenar perpetualment, que d'ací avant aytals coses no sien fetes, ans lo dit fur en totes coses e per totes sia observat.

Respon lo senyor Rey que li plau que los furs parlants d'açò sien observats. E noresmenys sia manat al governador, que oÿdes les raons del dit P. breument, e sens tot plet si trobarà aquell per pròpria frau, o culpa ésser tengut a retre del seu propri la dita quantitat, forç aquell a retre aquella.

G. de Palou.

Confirmació de Furs e Privilegis, e que a aquells per contrari ús no sie derogat

[1973]

[30] Item, com segons fur, encara que vos senyor, o vostres antecessors, o oficials vostres o altra qualsevol persona haguessets o hagen usat contra furs e privilegis de la ciutat o del Regne en special, o en general atorgats los furs e els privilegis dessús dits romanguen e degen romanir en sa força e valor, e no puxen menys valer, encara que per avant se atemptàs de usar en contrari. E per alguns no contrastant lo dit fur sia feta impugnació contra alguns privilegis, per no ús o per mal ús, e açò torn en gran dan del general del dit Regne, com no sia als, sinó preparar manera de tolliment e derogació dels dits furs e privilegis. Per tal sia mercè de vos senyor ratificar e confermar a cautela tots e sengles furs e privilegis per vos senyor e vostres predecessors, e qualsevol d'aquells a la dita ciutat e al Regne en especial, e en general fets e atorgats.

Conferma lo senyor Rey tots furs e privilegis dels quals en lo dit capítol se fa menció, segons que d'aquells mils e pus plenerament és estat usat.

Guillem de Palou.

Que·ls borts no sucesquen en immunitats dels pares d'ells. Lo capítol improvís

[1974]

[31] Item, com per alguns singulars persones del Regne sien mostrats alguns privilegis dels predecessors de vos senyor d'alta recordació, per lectura dels quals és vist que·ls dits predecessors atorgaven a alguns, no per dignitat militar, mas per especial

gràcia e per do, o servey que aquells, o lurs fills e successors encara que fossen de dampnat ajustament borts, o espuris, e companyes domèstiques o familiars lurs, e encara los hòmens exerichs, o lauradors habitants en los lochs, o alqueries lurs no fossen tenguts pagar e contribuir en alcunes peytes, talles, col·lectes, o exaccions reyls, o vehinals, ne en morabatí, ne en impositions noves o velles, ne encara anar en hosts, o en cavalcades, ne pagar en reemçó d'aquelles, ne porter, ne saig, no gos entrar per alcuna rahó en les cases d'aquelles, les quals coses no tansolament són prejudicials a les universitats del dit braç, ans encara a les regalies e juredicció de vos senyor. E salva la reverència que dessús contra bona egualtar, e contra ley divinal e humanal senyaladament en quant són vists compendre los borts o espuris, com per açò sia dada causa de forminació, e de adulteri, e no sia semblant a veritat que·ls dits alts reys passats, que són estats hòmens sants e virtuoses e honests de certa sciència atorgassen tal coses. E per aquestes rahons se sien seguits grans e immortals plets entre alguns dients se devallar del linatge eciam per linea adulterina dels impretrants los dits privilegis de una part, e algunes universitats del dit braç o d'alcú d'aquells de la part altra.

Per ço sia mercè de vos senyor declaran los dits privilegis provehir e ordenar per fur los dits privilegis no haver loch en los borts o espuris, ne aquells poder o deure alegrar-se d'aquells en alguna manera. Quant és emperò als devallants per dreta línia ledesma, que solament lo dit privilegi sia entés en les coses pertanyents a vos senyor, e no en les contribucions de les dites universitats, e que axí matex la prohibició de enentrar porters e saygs en lurs alberchs sia tolta. E sobre la restitució del privilegi, e sobre les altres coses contengudes en lo dit capítol venguen les parts en la audiència del senyor Rey e aquelles oýdes serà-y feta justícia, però si hi ha procés fetfaçe's d'aquell relació.

Guillem de Palou.

Que certa quantitat sia restituïda per en Berenguer de Codinachs a la vila de Burriana

[1975]

[32] Item, com per lo dit braç fos e sia estat supplicat altra vegada a vos senyor que manàssets restituir de fet, e ab acabament per en Berenguer de Codinachs mestre racional de la cort de vos senyor, II milia DC VII sous per aquell, o a certificació sua per part del tresorer extorts o haüts injustament e per força, salva la reverència que dessús de la universitat de Burriana per falta que·l dit mestre racional afermava ésser feyta per la dita universitat en lo servey dels hòmens a cavall, que aquella devia tenir, e pagar en la guerra de Castella passada, no contrastant que la part de la dita universitat provàs suficientment per àpocha, e a cautela se proferís provadora dins breus dies per los llibres de escrivà de ració de vos senyor, los quals ladonchs eren en la ciutat de Barchinona, que aquella havia fet complidament lo dit servey, la qual cosa lo dit mestre racional no volch esperar, mas per haver una vegada la dita quantitat, promés en son propi nom que si haüda certificació del dit escrivà de ració apparia, que·l dit servey fos complit, e que la dita falta no fos vera tornaria a la dita universitat la dita quantitat de pla en pla.

E jassia que la dita universitat a poch dies hagués, e mostràs al dit mestre racional albarà testimonial de escrivà de ració, la dita falta no ésser estada feta, ans lo

dit servey ésser estat fet complidament, e per consegüent demanàs restitució de la dita quantitat, a e per lo dit en Berenguer de Codinachs, segons promés havia, oc encara per contradicció d'aquell la dita universitat obtengués sobre açò declaració de la cort de vos senyor feta per micer Bertran dez Vall, a qui fon per vos senyor comanat, emperò jamés açò, no han pogut obtenir o cobrar del dit en Berenguer de Codinachs.

Per ço sia mercè de vos senyor provehir e manar de fer e ab acabament, que·l dit en Berenguer de Codinachs torn e restituesca la dita quantitat a la universitat damunt dita, en altra manera, que de fet sia feta exequció contra aquell e en béns seus. E que açò matex sia tengut fer a cascuna de les altres universitats dels dits braços a qui sia tengut per semblant raó. E sia-y feta justícia per lo governador al qual sia manat que sens plet, e sens tots escrits hi proceesca tota appellació remoguda.

Guillem de Palou.

Que en los feyts de les usures no sia proceït per via de enquestes

[1976]

[33] Item com los officials o comissaris de vos senyor, ensemps ab o sens los officials comissaris de la esgléya en les causes, o fets usuraris, proceesquen, o entenen proceir segons que·s diu, per via de inquisició de mer offici, ço que salva la reverència que dessús fer no·s deu, com per fur certs cases sien, en los quals pot ésser procehit per via de inquisició e dels quals cases no és aquest, per ço supplica lo dit braç de ciutats e viles reyal, que sia mercè de vos senyor provehir perpètualment, que en lo dit cas e causes usuràries alguns officials o comissaris de vos senyor, o de vostre primogènit no proceesquen ne pusquen procehir ensemps ab o sens los dits officials o comissaris de la esgléya per via de inquisició de mer ofici, sinó a instància de part privada de la qual sia propri interés.

Mana lo senyor Rey, que lo fur hi sia observat.

Guillem de Palou.

Que·ls scrivans o peticioners no forcen los impetrants, ne puxen detenir les comissions o provissions per ço que sien scrivans de aquelles

[1977]

[34] Item com segons fur e tota bona rahó a cascun sia legut de presentar les comissions e als plets d'aquelles elegir e haver aquell notari o notaris de la ciutat, o loch on són aquells plets, que ben vist li és, dementre que sospitós no sia, en lo qual cas de sospita ja hi ha provisió per fur. E d'alguns temps a ençà los peticioners e escrivans de la audiència, e de la escrivania de vos senyor, e de vostre primogènit, s'esforcen fer escrivania forçada de les dites comissions, enaxí que no volen liurar aquelles en supplicacions provehides, o en letres espatxades, si donchs los impetrants no presenten aquelles comissions ab los dits peticioners o escrivans, o ab aquells notaris que ells volen, ço que torna en gran e assenyalat dampnatge de les gents.

Per tal sia mercè de vos senyor provehir, e manar, sots certa, e gran pena, axí de privació d'offici com peccuniària als dits peticioners, e escrivans, e a cascun d'aquells, e

per cascuna vegada contrafahent, que en liurar les dites comissions en supplicacions provehides, o en letres espatxades, segons que·ls impetrants més volran, no meten o façen a algú dels dits impetrants alguna dificultat o contrast. E que ans de liurament d'aquelles o après no constrenguen o induesquen los dits impetrants, o procuradors lurs, a presentar les dites comissions, ab elles ne ab altres notaris, sinó ab aquells que·ls dits impetrants volran a lur franch arbitre.

Mana lo senyor Rey que d'aquí avant no·s faça, mas que cascú puxa presentar, ab aquell notar del Regne que·s volrà, e lo dit manament sia notificat als dits peticioners e escrivans ésser servador, sots pena de X morabatins d'or, la qual encorregan per cascuna vegada que contrafaran.

Guillem de Palou.

Que tansolament lo senyor Rey pot donar licència de traure del Regne les coses vedades, e axí mateix lo Batle General

[1978]

[35] Item com les inhibicions e licències de traure coses vedades del Regne de València, e senyaladament per mar sien apropiades e affixes a la persona de vos senyor, en tant que alguna altra persona, de quantaque dignitat, o preheminiència sia, no pot fer les dites inhibicions, o licències, sinó vos senyor, o lo vostre batle general del dit Regne en loch vostre, ans los batles particulars, no solament de les ciutats, e viles reyls, ans encara de qualssevol lochs de la ecclesia, de richs hòmens e cavallers han e deuen servir les dites inhibicions del dit vostre batle general. E ara de poch dies aençà lo batle de la vila de Castelló per lo senyor duch, e en nom seu faça aquelles inhibicions, e do aquelles licències de traure coses vedades per mar que·s vol, no observan les inhibicions del dit vostre batle general. E açò torn en gran derogació e disminució de les regalies de vos senyor, e en gran dan e destorp de les gents, qui per les dites inhibicions a vegades contràries no·s poden servir en lurs negocis.

Per tal sia mercè de vos senyor provehir, e ordonar perpètualment que·l dit batle de Castelló, o altre qualsevol batle particular de qualsevol ciutat vila, o loch del dit Regne, vullès de vos senyor, o de la senyora Reyna, o de vostre primogènit, vullès de ecclesia, o de barons, o de cavallers, o altres, no puxen fer les dites inhibicions, o dar les dites licències, ans aquelles haia a dar e a fer lo dit vostre batle general o lochtinent seu, e que les inhibicions d'aquell hagen a servir e tenir tots e sengles batles particulars dessús dits, e altres officials e persones.

Plau al senyor Rey.

Guillem de Palou.

Que no sia prohibit als mercaders traure blat de Oriola per a València

[1979]

[36] Item com per concessió reyal sia legut als ciutadans e vehins de la dita ciutat de València de traure blats de qualsevol lochs del Regne de València dellà Sexona per portar aquells a la dita Ciutat, no contrastants algunes inhibicions. E ara en Johan

d'Olit batle general d'aquelles partides per vigor segons se diu de inhibicions reyls o sues s'esforç contrastar als dits ciutadans e vehins segons que als altres, la treta dels blats d'aquelles partides, sidonchs no li donen certa cosa per la dita treta, ço que torna en gran dan de la dita ciutat, per ço sia mercè de vos senyor manar sots certa pena al dit batle, e altre qualsevol qui per temps serà, que en la treta dels dits blats, no faca als dits ciutadans e vehins alcuna contradicció, o contrast, ans los lex traure los dits blats per portar e vendre aquells a la dita ciutat, sens tot restat o servey.

Sia manat al dit batle, que d'aquí avant semblants coses no faça, ans lo dit privilegi observe segons sa forma e tenor.

Guillem de Palou.

Que siquidem capitula cum dictis responsaionibus et provisionibus suis, ego Bernardus de Bonastre secretarius domini Regis, qui fui notarius processus dictarum curiarum, de mandato dicti domini Regis feci, describi seu reponi in presenti quaterno pergameneo, ad habendum inde infuturum memoriam. Et ut dictum brachium, et eius singulares dictis provisionibus uti possint si et cum voluerint aut fuerit opportunum, ad quorum validacionem de dicti domini Regis mandato sua bulla plumbea fuit hic apposita in pendentia.

Et hec siquidem fuerunt acta in civitate Valencie die XXIII^a septembris anno predicto, a Nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo primo, regnique dicti domini Regis tricesimo sexto. Qua die dictus dominus Rex curias licenciavit predictas.

Presentibus ad hec testibus nobili Raymundo Alamanni de Cervilione milite, gerentevices gubernatoris, et Francisco Marrades baiulo generali regni Valencie, Bertrando de Vallo legum doctore, Petro de Marginibus scriptore porcionis domus et Raymundo Nepotis, consiliariis domini Regis, et pluribus aliis in multitudine copiosa.

Guillem de Palou.

Sig+num mei Bernardi de Bonastre, illustrissimi domini Regis Aragonum secretarii, eiusque auctoritate notarii publici per totam terram et dominacionem suam, notarii que processus dictarum curiarum, qui premissis dum sic agerentur ut superius continentur interfui, et ea in XIII foliis presentis quaterni pergamenei in prima pagina primi quorum sunt scripte et cetera, et clausi.

Registrata.

Mandato domini Regis.

Ego Bernardo de Bonastre, secretarius.